

Omgevingsvisie Hilversum 2040

Deel C:
Uitwerkingen beleid en
toepassingen

Inhoudsopgave Deel C

Inhoudsopgave	2
1. Beleidsuitwerkingen voor Programma's	3
1.1 Beleidsuitwerking maatregelen Duurzaam	3
<i>Kadertekst - Een toekomstbestendige Heuvelrug.....</i>	<i>3</i>
<i>Kadertekst – De openbare ruimte is van ons allemaal.....</i>	<i>12</i>
<i>Kadertekst – Openbare ruimte en de inclusieagenda.....</i>	<i>12</i>
1.2 Beleidsuitwerking maatregelen Meedoen	14
<i>Kadertekst – Religieuze voorzieningen.....</i>	<i>15</i>
<i>Kadertekst - Cultuur als kans.....</i>	<i>16</i>
<i>Kadertekst - Meedoen in een gezonde omgeving</i>	<i>17</i>
<i>Kadertekst - Een veilige, fysieke leefomgeving als randvoorwaarde voor</i> <i>locatie- en gebiedsontwikkelingen</i>	<i>18</i>
1.3 Beleidsuitwerking maatregelen Actief	20
<i>Kadertekst - Circulaire economie.....</i>	<i>23</i>
2. Werken met de Omgevingsvisie	25
2.1 Participatiebeleid.....	25
<i>Kadertekst - Lessen uit de participatie</i>	<i>28</i>
2.2 Instrumenten uit de Omgevingswet.....	29
2.3 Het Omgevingsplan	31
2.4 Programma's	32
<i>Kadertekst – de rol en betekenis van uitvoeringsbeleid</i>	<i>33</i>
2.5 Gebiedsagenda's	34
<i>Kadertekst: Voorbeeld Agrarisch Hilversum.....</i>	<i>35</i>
2.6 Toetsingskader voor initiatieven	39
2.7 Monitoring.....	41
2.8 Kostenverhaal.....	42
2.9 Voorkeursrecht gemeenten	44

Andere delen van de Omgevingsvisie

Deel A: Visie op hoofdlijnen

Deel B: Brondocumenten

Deel D: Verantwoording

1. Beleidsuitwerkingen voor Programma's

In hoofdstuk 6 van deel A zijn doelen, principes voor de samenhangende opgaven Duurzaam, Meedoen en Actief beschreven. Ook zijn de belangrijkste maatregelen beknopt opgeschreven en voorzien van indicatoren om de ontwikkelingen te kunnen volgen.

In dit deel werken we de maatregelen verder uit naar beleidsteksten, als basis voor de Programma's Duurzaam, Meedoen en Actief. In deze beleids teksten zijn veel van de (vaak uitgebreide) zienswijzen verwerkt. Ter illustratie zijn dezelfde Structuurkaarten opgenomen als in deel A. Bij sommige maatregelen is wat meer achtergrond of meer detailuitwerking in een 'Kadertekst' opgenomen.

1.1 Beleidsuitwerking maatregelen Duurzaam

Per doel zijn hier de belangrijkste maatregelen uitgewerkt.

1. Lucht, water en bodem voldoen in 2040 aan de milieunormen

De gemeente is lang niet altijd het bevoegde gezag voor lucht, water en bodem. Veelal zijn doelen en normen provinciaal, landelijk en zelfs Europees bepaald. Zo zijn de doelen voor de kaderrichtlijn Water in 2027 bepaald door Europa, ligt de eindverantwoordelijkheid bij het Ministerie van I&W en zijn Waterschappen penvoerder. De implementatie is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van Rijk, provincies, waterschappen en (ook) gemeenten. Met alle gebiedspartijen is al een samenwerkingsovereenkomst gesloten, met een gezamenlijke ambitie voor het verder verduurzamen en toekomstbestendig maken van het oppervlaktewatersysteem, met oog op waterkwaliteit, biodiversiteit en klimaatadaptatie. Alle partijen leggen hun inspanningen vast in eigen waterprogramma's en werken aan gezamenlijke inspanningen. Zo neemt het Waterschap per 1 januari 2024 verantwoordelijkheid voor beheer en onderhoud van het oppervlaktewater. De gemeentelijke verantwoordelijkheid gaat vooral om de invulling van de afvalwater-, hemel- en

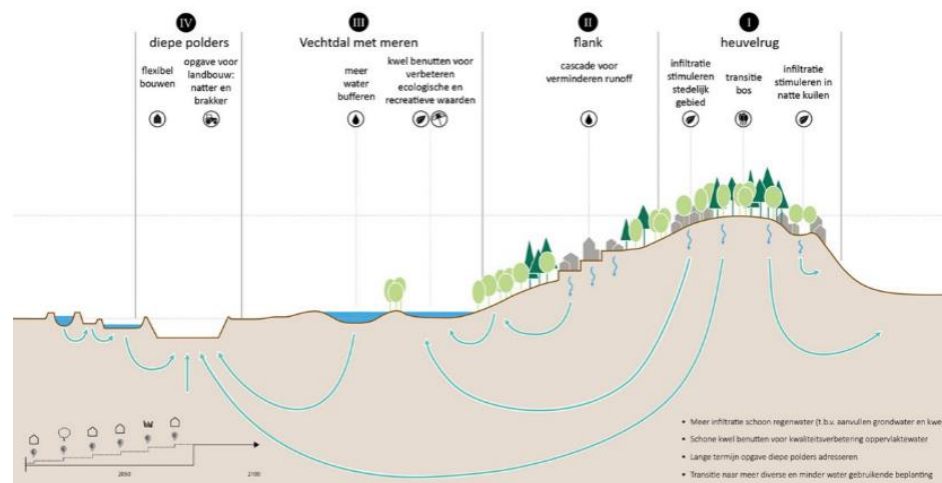
grondwaterzorgplicht en de gevolgen daarvan voor de oppervlaktewaterkwaliteit. In gezamenlijkheid wordt in 2024 een Watergebiedsplan Hilversum gemaakt en verder onderzoek gedaan naar een toekomstbestendige Heuvelrug (kadertekst) en het beheer van oppervlaktewateren in Hilversum. Een van de maatregelen daarbij is het terugnemen van milieubelastende stoffen door regelmatig onderhoud aan wateren (ecologisch baggeren), zoals de Oude Haven en Gooise Vaart, en het beperken van vervuiling.

Voor natuur en bodem zijn de stikstofnormen voor Natura2000 gebieden het meest actueel. Ook hier bepaalt Europa de doelen voor 2030 en zijn Rijk en provincie verantwoordelijk voor het nemen van maatregelen zoals gebiedsbescherming in Natura2000 gebieden. Hilversum ondersteunt waar mogelijk maatregelen die zij treffen in Natura2000 gebieden en overige natuurgebieden. Binnen de stadsgrenzen is Hilversum aan zet. Voor bodem geldt dat bij ontwikkelingen altijd (bron)maatregelen genomen moeten worden om verontreiniging van bodem en grondwater te voorkomen. Voor lucht liggen bronnen voor het grootste deel buiten onze invloedssfeer.

Kadertekst - Een toekomstbestendige Heuvelrug

Waterschap, provincie, MRA, drinkwaterbedrijven en gemeenten (waaronder Hilversum) werken aan het robuust/toekomstbestendig maken van het unieke kwelsysteem van de Heuvelrug. Dit is een belangrijke basis voor de unieke landschappelijke- en natuurwaarde van Hilversum en omgeving (het plassengebied aan de westzijde) en de 'watermotor' voor Hilversum. Een robuust systeem is nodig voor de toenemende drinkwatervraag, klimaatverandering, biodiversiteitsherstel en het verbeteren van de waterkwaliteit. Het gebied loopt nu al tegen grenzen aan door keuzen die in het verleden gemaakt zijn, vaak te veel vanuit lokale landgebruikswensen en te veel afhankelijk van techniek. De ambitie is een adaptiever gebied, waarin de unieke systeemeigenschappen beter tot hun recht komen (natuurlijk systeemherstel). Denk aan hemelwater zo veel als mogelijk schoonhouden en in de bodem infiltreren, om daarmee de grondwatervoorraad aan te vullen. Om bij

groen- en vegetatiekeuzen rekening te houden met de effecten op het geo-hydrologische systeem. Een tweede doel is te komen tot een goede ruimtelijke ordening die past bij het systeem.

De watermotor van Hilversum. Bron: Defacto - Resilience by Design MRA (2020)

2. Verbeteren van de diversiteit van planten en dieren in het buitengebied en verbindingen met het groen in de stad

Stad en landschap zijn in samenhang vormgegeven. We kunnen constateren dat vooral de stad zich in de afgelopen decennia heeft ontwikkeld. De natuurgebieden zijn door de vele natuurbruggen weliswaar beter met elkaar verbonden, maar de ontwikkeling van het landschap ging minder snel. Het landschap staat voor uitdagingen, zowel qua gebruik (recreatiedruk) als wat betreft (bio-)diversiteit, natuurwaarden en het ecologisch systeem.

Het landschap om Hilversum wordt ontlast door het op plekken aan de randen wat intensiever en andere delen wat minder intensief te gebruiken. Dus: meer groene buitenruimte in een ring om de stad, die toegankelijk is, tegen een stootje kan en is berekend op recreatie. Hier mag het wat drukker zijn.

Kwetsbaardere delen van de natuur kunnen dan rustiger worden. Wat betreft de natuurgebieden zelf, is de vraag hoe we de natuurgebieden op een duurzame manier in stand kunnen houden als gevolg van het veranderende klimaat en de negatieve effecten van landbouw, industrie en mobiliteit.

Daarbij hebben we oog voor de kwetsbaarheid van onze natuur als gevolg van het veranderende klimaat en stikstof: er is op de open heide en in de naaldbossen in toenemende mate kans op droogte, hitte en daardoor natuurbranden. We moeten goed kijken op welke plekken meer biodiversiteit nodig is en de natuur robuuster kan worden, bijvoorbeeld door:

- Onderzoek naar de noodzaak van aanvullende ontsnipperingsmaatregelen bij infrastructuur, zoals faunatunnels, bruggen of rasters.
- Ruimte te bieden voor het realiseren van vaste en mobiele schuilvoorzieningen voor weidedieren, die goed passen bij het landschap.

De natuur aan de westzijde van Hilversum wordt versterkt door optimalisatie van het (grond)watersysteem. Hogere waterstanden bevorderen schone kwel en lagere CO² uitstoot door veengebieden. Locaties waar nu al sprake is van wateroverlast of een ondiepe grondwaterstand bekijken we als eerste, omdat ook een te hoge grondwaterstand tot problemen kan leiden, bijvoorbeeld voor de aanwezige vegetatie of voor vee dat in de modder staat. Samen met gebiedspartners gaan we onderzoeken wat de beste oplossing is.

Hilversum heeft een beperkt aantal agrarische bedrijven, vooral rondom de Hilversumse Meent. In en om de stad zijn ook stadslandbouw-achtige activiteiten, zoals de wijngaard en Urban Farming projecten. Waar sprake is van landbouw willen we de omslag maken naar kringlooplandbouw: een duurzame landbouw, zonder negatieve gevolgen voor de omgeving. Dat betekent extensivering, tot een niveau waarop landbouw en omgeving in balans zijn. De rol van de gemeente is daarbij het toelaten van (andere) bestemmingen die zich goed verhouden tot het karakter van het gebied en het stimuleren van samenwerking in de regio. In de participatie hebben de houders van de agrarische bedrijven in het buitengebied van de Hilversumse Meent aangegeven een gebiedsvisie te willen maken voor een duurzame toekomst van

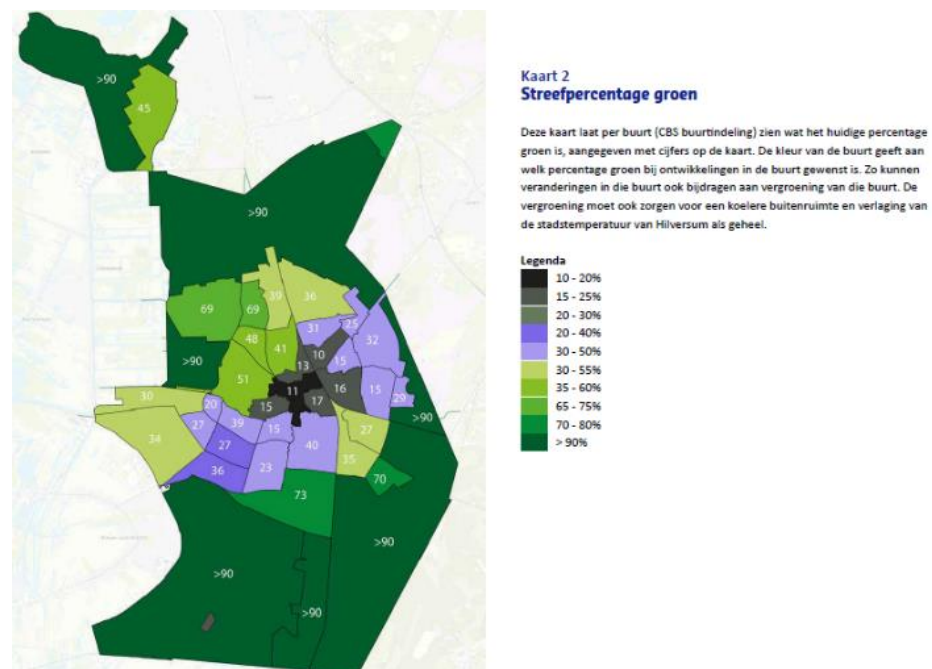
het gebied in bredere zin, denk bijvoorbeeld aan biodiversiteit, kringloop-landbouw, energietransitie, recreatie en voedselvoorziening. Daar staan we open voor. Voor landgoed Zonnestraal maken we al een gebiedsvisie. Voor deze en ander locaties (zoals het MOB-terrein of het vliegveld) zal maatwerk nodig zijn. Daarom doet deze Omgevingsvisie geen concrete voorstellen voor functiewijziging, maar formuleert uitgangspunten voor ruimtelijke ontwikkeling, zoals:

- Een goede balans tussen maatschappelijke waarde voor bewoners, omwonenden en de waarde van het landschap, met zoveel mogelijk behoud van cultuurlandschap en verbetering van de bodemkwaliteit.
- Het langjarig verbeteren van natuurwaarden en borgen van beheer.
- Zorgvuldig omgaan met woningbouw om landgoederen rendabel te maken. Beperkte vormen van verblijfsrecreatie zijn wellicht mogelijk.

3. Tegengaan van hittestress en overlast door te veel/te weinig water en beschikbaarheid van voldoende drinkwater

Groen helpt bij het tegengaan van hittestress. In de stad is het meeste groen in privaat eigendom (ten opzichte van de openbare ruimte). De grootste winst kunnen we behalen met het stimuleren van maatregelen zoals 'operatie steenbreek' en het zelf opvangen van hemelwater. Voor het versterken van de groenstructuur in de stad kijken we naar slimme combinaties met hoogwaardige fiets- en wandelroutes. Als er groen wordt aangeplant, zetten we in op soorten die beter bestand zijn tegen warmte en droogte, die gebiedseigen zijn en passen bij het grondwatersysteem. Bij het realiseren van nieuwe boomrijen langs straten (laanbomen) zetten we in op het toepassen van het mengen van soorten, zodat bij boomziekten niet gelijk een hele laan uitvalt. We hanteren een streefpercentage groen per gebied, zodat bij elke ruimtelijke ontwikkeling ook groen wordt gerealiseerd en koele, groene plekken voor alle Hilversummers binnen 300 meter bereikbaar zijn. We sluiten daarvoor eerst aan op de streefpercentages uit het (deel-)programma Groen en onderzoeken hoe we die kunnen omwerken naar een goede norm, die niet alleen gaat over de kwantiteit, maar ook de kwaliteit van het groen.

In de kaart *kan* gelezen worden dat groen in 'versteende' buurten minder belangrijk zou zijn, omdat er lagere percentages bij staan. Dat is niet juist. De mogelijkheden om groen toe te voegen zijn in de grijze en paarse gebieden vanwege de maat en schaal beperkter. Desondanks zoeken we juist daar als eerste naar verbetering en kijken daarbij nadrukkelijk naar de bovengrens van de bandbreedte.

Kaart: streefpercentages groen. Bron: (deel-)programma Groen

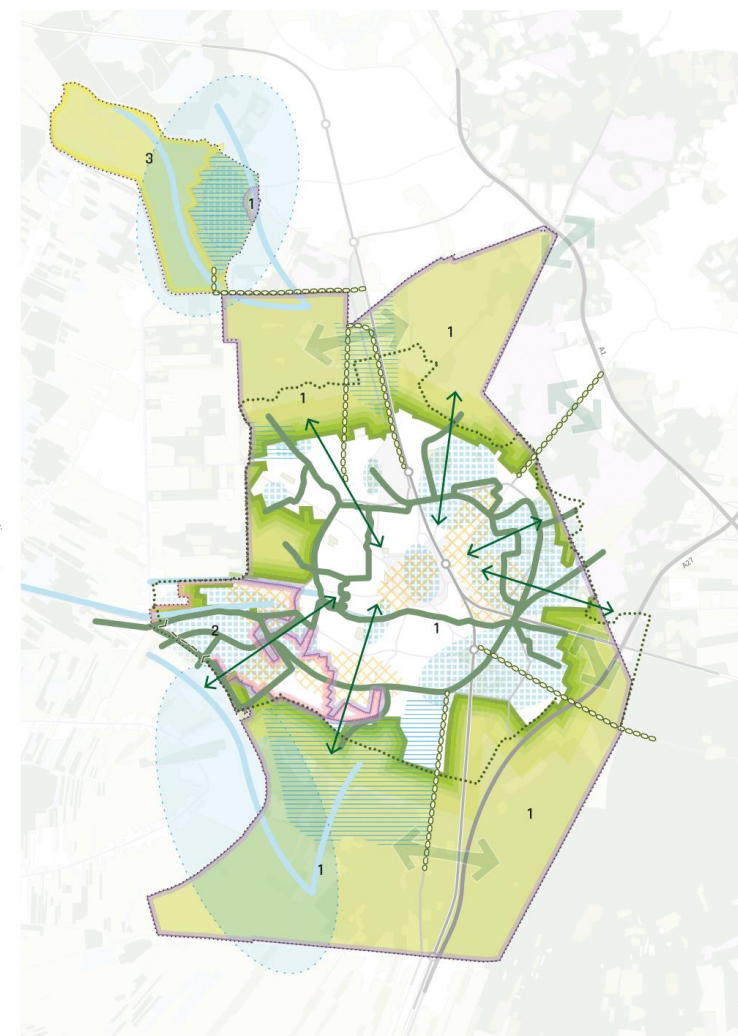
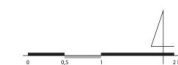
Om substantieel bomen te kunnen toevoegen moeten we op een andere manier omgaan met ondergrondse infrastructuur. Onderzocht wordt wat de mogelijkheden zijn om kabels en leidingen anders te ordenen.

Op verschillende plekken in Hilversum is regelmatig sprake van wateroverlast: vooral in het centrum, 1221 en het Havenkwartier. Tegelijkertijd is steeds vaker sprake van watertekorten. Aanvullend is er op enkele plekken in Hilversum sprake van enig overstromingsrisico (De Meent en Kerkelanden). We moeten daarom toewerken naar meer 'watermeedoen bouwen' en een robuuster watersysteem, waarin het de eerste voorkeur heeft hemelwater lokaal vast te houden en de tweede voorkeur is hemelwater af te voeren naar gebieden voor wateropslag, zoals de omliggende natuurgebieden. Hiervoor zijn twee maatregelen in beeld: het afkoppelen van de hemelwaterafvoer van het riool en het vinden van gebieden voor wateropslag. Het gaat dan bijvoorbeeld om het afkoppelen van regenpijpen van woningen, door het water op te vangen, te bergen en te hergebruiken (voor bijvoorbeeld sproeien van de tuin of het doorspoelen van toiletten). Dit kan op daken, onder wegen en gebouwen, in tuinen en plantsoenen. Er zijn ook grotere gebieden nodig om schoon hemelwater te bufferen. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gezocht naar combinaties met meer intensief te gebruiken groengebieden direct rond de stad of oppervlaktewater in de stad. Als het water eenmaal is opgevangen, dan moet het de tijd krijgen om in de bodem te infiltreren. De voorkeur gaat uit naar natuurlijke voorzieningen, zoals greppels, wadi's en vijvers. Op deze manier kan de grondwatervoorraad continu worden aangevuld. Ondergrondse infiltratievoorzieningen zijn gevoeliger voor verstoppingen en vragen meer onderhoud. In de zomer zijn de bovengrondse waterbuffers meestal leeg. Voor bijvoorbeeld bluswater kan in Hilversum gelukkig ook grondwater worden gebruikt. Reden te meer om de grondwatervoorraad zo veel mogelijk aan te blijven vullen.

Structuurkaart Groen, klimaat, water en bodem

verbeteren lucht, water & bodem
lucht, water & bodem voldoen in 2040 in de hele gemeente aan de milieunormen
opkappen in samenwerking met rijk, provincie en regio

- versterken groen & biodiversiteit**
- herstellen bodemverval, diverser groen en meer mogelijkheden voor waterberging
 - tegengaan verdroging
 - gebiedsgericht opstellen waterpeil
 - groene ring rond de stad
 - hier wat drukker, daardoor elders rustiger
 - recreatieve route
 - zoekgebied afronden recreatieve route
 - landschappelijke schakels en ecologische verbindingen
 - keuze groene routes maken in de stad
 - groen-blauwe verbindingen
 - verbindingen stads- en landschap
 - bomen, bos en (schraal) grasland
 - ontspanning zoekgebieden
- Klimaatadaptatie**
- overlast bij hevige neerslag aanpakken
 - zoekgebieden hemelwaterinfiltratie
 - verkoelen door groen of water zoekgebieden
- Klimaatverandering**
- 1 risico op onvoldoende wateraanvoer met als gevolg verdroging, natuurbranden enz.
 - 2 risico op aanvoer van oppervlaktewater van onvoldoende kwaliteit
 - 3 kwantiteits- en kwaliteitsrisico's wateraanvoer
 - risico's rondom kwantiteit en kwaliteit van het beschikbare water

4. Stapsgewijs overgaan naar duurzamere vormen van mobiliteit

We gaan in de komende twintig jaar fundamenteel anders om met het opwekken en gebruiken van energie. Er is op dit onderwerp veel in beweging en we verwachten dat er in de toekomst ontwikkelingen en innovaties zullen zijn die we ons nu nog niet goed kunnen voorstellen. Duidelijk is wel dat we in 2050 CO₂-neutraal willen zijn, met als tussenstap 55% CO₂-reductie in 2030. We maken de omslag van fossiele energie naar duurzaam opgewekte energie en willen dat ruimtelijke ontwikkelingen altijd energieneutraal of – positief zijn. In 2040 zijn alle gebouwen energie-efficiënter, waardoor de warmtevraag kleiner wordt. We kijken voor het opwekken van energie eerst naar het bestaande stedelijke gebied en pas naar het buitengebied als het niet anders kan.

Hilversum heeft al stevig beleid in de vorm van de Transitievisie Warmte en de Regionale EnergieStrategie 1.0. De huidige aanpak kenmerkt zich door:

- **Een ‘all-electric’ aanpak** voor inwoners door inzet van intermediaire organisaties, bestaande uit:
 - *Energie-efficiëntie door isolatie* door bewoners en ondernemers samen met o.a. energiecoöperaties, het regionale energiedienstenbedrijf, woningcorporaties en bedrijvenverenigingen te ondersteunen hun woning, kantoor of bedrijfspand te isoleren.
 - *Duurzame stroom opwekken door zon-op-dak*. We streven naar zonnepanelen op alle daken waar dat mogelijk is en ondersteunen bewoners, ondernemers, scholen en hun verenigingen om dit te realiseren. Daarmee kunnen we in circa 10% van de huidige elektriciteitsbehoefte voorzien. Daarnaast stimuleren we initiatieven voor zonnepanelen op andere geschikte locaties, zoals zonnecarports op grote parkeerplaatsen, die ook dienen als laadplein voor elektrische deelauto's.
- **Warmtetransitie naar aardgasvrij**. Het gaat om het op termijn vervangen van aardgas door duurzame en betaalbare energiebronnen voor alle Hilversummers. In 2021 is hiervoor de eerste Transitievisie Warmte opgesteld, die we elke vijf jaar actualiseren. De komende jaren stimuleren we

lokale energie-initiatieven rondom thermische energie uit oppervlaktewater en afvalwater (bij rioolwaterzuivering Anna's Hoeve) en bouwen we kennis en ervaring op in de Proeftuin Aardgasvrije Meent. Voor het grootste deel van de warmtetransitie zijn we aangewezen op technieken die gebruik maken van warmte in lucht, bodem (tientallen meters diep) en (grond)water, via een warmtepomp. Dit kan per woning, woningblok of buurt. Ook kan de bodem worden gebruikt om warmte uit de zomer en koude uit de winter in te bufferen, via Warmte-Koude Opslag (WKO). Dit is voor kantoren al een gangbaar systeem, vooral omdat zij ook een koudevraag hebben in de zomer.

- **Regie op de energie-infrastructuur, ook in de ondergrond**. Een duurzaam energiesysteem gaat meer ruimte vergen voor energie-infrastructuur in Hilversum voor productie, opslag en distributie. De landelijke verwachting is dat het energiesysteem de komende 20 jaar verandert van een centraal, uniform en fossiel systeem, naar een decentraal, meer divers en duurzaam systeem. Landelijk gaat het om verdrie- tot vervijfvouding van de elektriciteitsvraag in de periode t/m 2050 ([TNO scenario klimaatneutraal energiesysteem](#)). Dit betekent ook in Hilversum een verzwaring van de elektriciteitsinfrastructuur en dat heeft impact op de openbare ruimte, boven en onder de grond. Denk daarbij aan minimaal een verdubbeling van het aantal middenspanningsruimtes (elektriciteitshuisjes van circa 2,5 bij 2,5 meter groot) in Hilversum. Met netbeheerders zoals Liander maken we een schets van de benodigde energie-infrastructuur in 2040. In de wijken is nu vooral verzwaring van het elektriciteitsnet aan de orde, met enkele honderden transformatorhuisjes en ondergrondse kabels, lokale opslag van opgewekte energie (ook om piekbelasting van het systeem te dempen), het toevoegen van collectieve warmtesystemen (buizen en warmte-installaties) in sommige wijken/buurtten en het intensievere gebruik van de bodem voor Warmte-Koude Opslag (WKO). Dit vergt ruimte, inpassing, investeringen en beheer van deze (nieuwe) eigendommen. In de voorlopige versie van de nieuwe Wet Collectieve Warmte is het beheer van grotere transportnetten voor warmte (1.500 woningen of meer) een publieke taak, die bijvoorbeeld door een gemeente, waterschap, netbeheerder of provincie uitgevoerd kan worden.

- **Publieke laadinfrastructuur vooruitplannen.** Om de energie-infrastructuur op tijd gereed te hebben, is het essentieel om voor meerdere jaren plannen te hebben hoe en waar laadpunten komen voor elektrisch vervoer. We brengen daarom samen met de netbeheerders en partners de toekomstige ontwikkelingen van duurzame mobiliteit en stadslogistiek en de daaraan gekoppelde vraag naar elektra/laadvoorzieningen in kaart. We kiezen in beginsel voor slim laden bij de aanleg van publieke laadinfrastructuur. Met slim laden worden de snelheid en het tijdstip van laden aangepast aan de ruimte op het lokale stroomnet. In (regionale) concessies stellen we eisen aan de toepassingen van slim laden zoals zijn opgenomen in de NAL (Nationale Agenda Laadinfrastructuur).
- **In gebiedsontwikkelingen werk-met-werk maken.** Gebiedsontwikkelingen bieden de kans om een toekomstbestendige energie-infrastructuur te ontwerpen en aan te leggen, bijvoorbeeld op het Arenapark. Bij gebiedsontwikkelingen streven we naar het voldoen aan de eisen voor 'bijna energieneutrale gebouwen' (BENG). Waar mogelijk doen we meer. Zo leggen we in de nieuwe woonwijk Buurtschap Crailo een 'future grid' aan als onderdeel van de energiepositieve wijk, waarbij opgewekte energie in de wijk wordt opgeslagen en gebruikt door een slim energiesysteem. De gemeente volgt waar mogelijk het landelijk beleid waar het uitgangspunt is om biomassacentrales op termijn af te schaffen.

We richten ons deze bestuursperiode tot 2026 op het uitvoeren van de grote hoeveelheid vastgestelde plannen. Als initiatieven aanleiding geven om te versnellen, dan nemen we bestuurlijk die ruimte. We weten dat we – net als alle gemeenten in Nederland – richting 2030 de beweging moeten vergroten. Onze inzet bepalen we bij de actualisatie van de Transitievisie Warmte in 2026. Dan is ook landelijk meer duidelijkheid over financiering en benodigde wetgeving; daar zitten thans de grootste belemmeringen.

Tot de volgende Transitievisie Warmte is het zaak in de gaten te houden dat individuele en gezamenlijke belangen elkaar niet in de weg zitten. Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn als aan particulieren vergunningen worden afgegeven voor warmte-koude opslag (WKO), waardoor gezamenlijke WKO-oplossingen niet meer mogelijk zijn. Merk daarbij op dat het grondwaterbeheer

een taak van de Provincie Noord-Holland is. Wat Hilversum wel kan doen, is het stimuleren van het ontwikkelen van bodemenergiestrategieën voor gebiedsontwikkelingen. Dat doen we al, bijvoorbeeld voor het Arenapark. Ook denkbaar is het ondersteunen van collectieven van particulieren of corporaties of een verplichting voor alle ontwikkelingen van meer dan 25 woningen om te voorzien in een WKO.

Structuurkaart Energietransitie

reeds ingezette maatregelen voor
transities energie, duurzaamheid
en klimaat

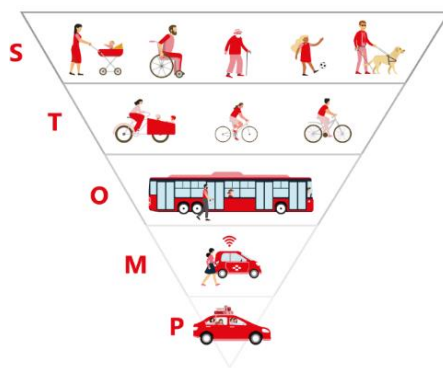
5. De overgang naar duurzamere mobiliteit versnellen en intensiveren

Dit vindt in alle grote en middelgrote steden in Nederland plaats en is de essentie van de vastgestelde Mobiliteitsvisie Hilversum 2040. Voor de overgang naar duurzame mobiliteit is het nodig om alternatieven voor autobezit en -gebruik, zoals fiets en deelfervoer, door te ontwikkelen. Daarnaast is nodig de parkeernormen naar beneden bij te stellen en het parkeren in de openbare ruimte vaker te beprijzen. Niet alleen om schone vormen van vervoer voorrang te geven, maar ook om de veiligheid in het verkeer te vergroten. Zo'n transitie is spannend, maar niet uniek voor Nederland en Hilversum. Grotere steden die Hilversum voorgingen zoals Amsterdam, Utrecht en Amersfoort ervaren een fors verbeterde leefbaarheid. Het gaat daar altijd om een combinatie van maatregelen.

Het recent (2023) vastgestelde Uitvoeringsprogramma Mobiliteit en het tegelijkertijd vastgestelde parkeerbeleid sluiten goed aan bij de Omgevingsvisie. Zo wordt voor de fysieke inrichting het STOMP¹ principe gehanteerd en wordt ingezet op het stimuleren van fiets en deelfervoer. We waken voor een gepolariseerde discussie 'voor of tegen de auto', omdat wij denken dat de auto in de komende jaren nog een belangrijke sociaaleconomische functie heeft. We gaan wel eerste stappen zetten.

Parkeermaatregelen

We zetten met parkeermaatregelen in op een acceptabele parkeerdruk op straat, door uitbreiding van betaald parkeren en het stimuleren van parkeren

¹ STOMP staat voor Stappen – Trappen – Openbaar vervoer – Mobility as a Service (MaaS) - Particuliere auto. In die volgorde wordt het gebruik door inwoners, ondernemers en bezoekers gestimuleerd (bron: www.verkeerskunde.nl/artikel/met-het-ontwerpprincipe-stomp-krijgen-voetganger-en-fietsers-de-ruimte)

op eigen terrein en parkeergarages. Als prikkel om te kiezen voor een andere vervoerwijze wordt parkeren duurder gemaakt. Het idee daarachter is dat van de ABC mobiliteitsmilieu², waarbij op centrumlocaties eerder en steviger wordt ingezet op het verlagen van het autobezit en het stimuleren van hoogwaardige alternatieven dan in de buitenwijken. Een systeem van beprijzen van parkeren is goed verdedigbaar: wie gebruik wil maken van de openbare ruimte de ruimte die van ons allemaal is mag daar best iets voor betalen. De opbrengsten worden geïnvesteerd in nieuwe mobiliteitsoplossingen. We breiden het betaald parkeren uit tot aan de buitenring. Tegelijk moet het gebruik van een eigen auto niet onmogelijk worden gemaakt. Mensen die afhankelijk zijn van een auto moeten deze wel kunnen blijven gebruiken. Dan gaat het om bijvoorbeeld om mensen met een beperking, maar ook om artsen, verloskundigen of zogenaamde 'klusbussen'.

Alternatieven voor de auto

We stimuleren (gezonde, emissie-loze) alternatieven voor de auto door inzet op wandelen, fietsen, deelfervoer, OV. Daarbij word ook technologie ingezet om OV optimaal te combineren met deelfervoer. Met werkgevers voeren we gesprekken over het terugdringen van het autogebruik. Met inwoners bespreken we over meer ruimte in woonstraten voor wandelaars, fietsers en gemengd verkeer en het terugdringen van racegedrag. De belangrijkste maatregelen zijn:

- **Fietsen en Wandelen** We benutten de potentie door het aanleggen van een hoogwaardig en volledig netwerk voor langzaam verkeer (fiets en voetganger), dat veilig (fysiek en sociaal), comfortabel (koeler, breder) en toegankelijk is voor alle gebruikers met specifieke aandacht voor scholen, sportcomplexen en andere maatschappelijke voorzieningen. Ook realiseren we vijf doorfietsroutes die aansluiten op het regionale netwerk. We realiseren tot 2040 2.000 extra fietsparkeerplaatsen in Hilversum,

² Bron: <https://www.kaw.nl/projecten/onderzoek-naar-mobiliteit-en-verdichten/>

bovenop de projecten Stationsgebied en Bruisend Hart (7.000-7.500 fietsparkeerplaatsen) en stimuleren ontwikkelaars om in alle nieuwbouwprojecten goed bereikbare collectieve fietsenbergingen te maken met voldoende capaciteit en voorzieningen voor opladen, naar voorbeeld van Haarlem en Amsterdam. Hiervoor ontwikkelen we nieuwe fietsparkeernormen. Ten slotte doen we onderzoek naar een goed tracé voor de laatste ontbrekende schakel van het 'fietsrondje Hilversum' ten zuiden van Kerkelanden.

- **Deelvervoer en uitbreiding laadpalen** Het aanbod aan deelvervoer zal worden uitgebreid en ondersteund worden door Mobility-as-a-service-concepten. Doel is om in 2030 in elke vier straten in Hilversum twee parkeervakken voor deelauto's te hebben en uiteindelijk in 2040 elke straat te voorzien van twee deelvervoer plekken. Parallel hieraan breiden we het publieke laadpalennetwerk uit. Het streven is het aantal publieke laadpalen in 2026 verdubbelt te hebben ten opzichte van 2023 (320 t.o.v. 160) en in 2035 1.000 publieke laadpalen te hebben.
- **Fijnmazig en regionaal openbaar vervoer** Hierbij past een strategie voor het versterken van de drie stationsgebieden door verdichten, het beter vormgeven van de 'last mile' tussen station en woon/werkplek door inzet op ketenmobiliteit (met deelvervoer) en het verbeteren van de buitenruimte. Ook willen we kansen rond HOV-haltes en andere buslijnen beter benutten, zoals bij Monnikenberg/Tergooi en Crailo
- **Autoverkeer** Voor meer verkeersveiligheid brengen we de snelheid binnen de bebouwde kom daar waar dat kan omlaag van 50 km/uur naar 30 km/uur. De snelheid op de buitenring en radialen blijft 50 km/uur. We stellen 30 km/uur in op en binnen de centrumring om een autoluwe binnenstad te bevorderen. Voor wegen buiten de bebouwde kom overleggen we de betreffende wegbeheerders over het terugbrengen van de snelheid naar 60 km/uur. We hanteren het STOMP-principe om de doorstroming voor voetgangers, fietsers, scooters en auto's te prioriteren bij meer intelligente verkeersregelininstallaties. We leggen in Hilversum geen grootschalige autoinfrastructuur aan. Geen rondweg langs de hei of tunnel. Dat past immers niet bij deze mobiliteitstransitie. Het geld kan beter worden besteed aan het bevorderen van andere vormen van vervoer en

mobiliteitshubs voor uitwisseling van personen- en goederenvervoer aan de randen van de stad.

- **Goederenvervoer** We onderzoeken de mogelijkheden voor doorontwikkeling van de Hillyhub en doen verder onderzoek naar mobiliteits en goederenhubs bij Kerkelanden, Arenapark en buurtschap Crailo. Ook zal onderzoek worden gedaan naar het instellen van zero emissiezones voor vrachtwagens in 2027 binnen de centrumring en het winkelgebied op de Gijbsbrecht.

Structuurkaart Mobiliteit en parkeren

overgang naar duurzame mobiliteit versnellen

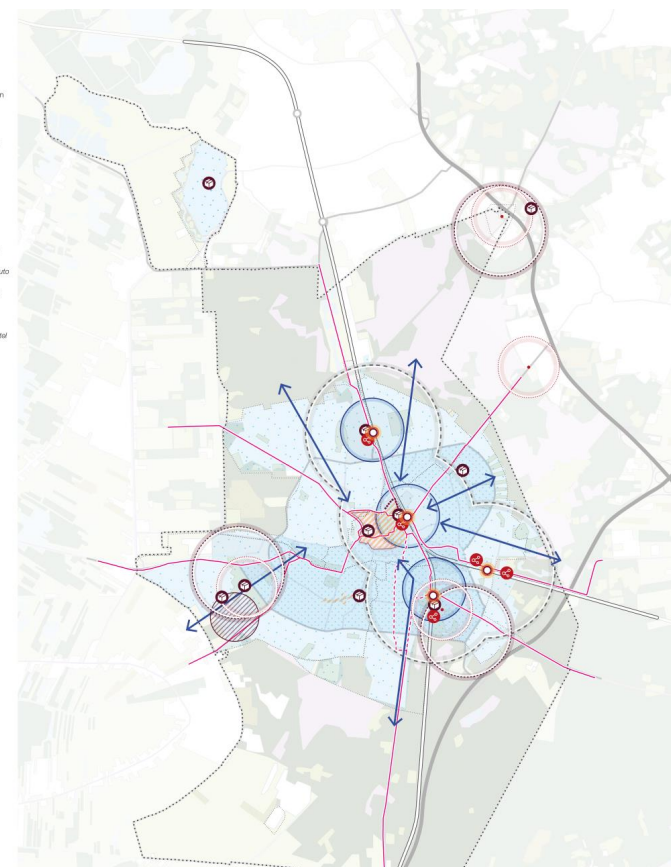
- versterken aantakroutes, snelle en veilige fiets- en wandelroutes van en naar het centrum
- versterken OV-knooppunten en HOV-haltes
- focus op fietsen, wandelen en deelmobiliteit in de hele stad en extra inzet rond de stations
- autoluwe binnenstad
- zoekgebied logistieke hubs aan de rand van de stad
- Hilly HUB (bestaand)
- pakkethuizen
- op drukke plekken, bijv. bij supermarkten
- mobilitiehubs in combinatie met deelvervoer en Park & Bike
- concentratiepunten deelvervoer
- goede alternatieven voor het gebruik van de auto
- doorfietstroutes worden aangelegd in de periode 2024 - 2028
- doorfietstroute route in onderzoek
- zero emissiezones vanaf 2025
- geen uitstoot van schadelijke stoffen door bestel, bestelauto's en vrachtwagens
- ontleggen centrumring

gebiedsdeling parkerenormen 2023

- inliggende parkerenormen 2023
- centrum
- schil centrum
- naar bebouwde kom
- OV-knooppunt / buitengebied

verbeteren kwaliteit openbare ruimte

in de hele gemeente meer ruimte voor groen, spelen, ontmoeten, wandeling en deelmobiliteit / minder ruimte voor de auto

De bovenstaande structuurkaart mobiliteit bevat ook de gebiedsindeling voor parkeernormen uit het parkeerbeleid van 2023. Toekomstige actualisaties worden gedaan in de parkeernormennota.

6. Meer (her)gebruik van materialen

Bij het vernieuwen en ontwikkelen van de stad denken we toekomstgericht en circulair. Onze focus is gericht op de gebouwde omgeving en consumptiegoederen, in combinatie met de maakindustrie, omdat we hiermee verwachten de grootste impact op het milieu te hebben.

Zo werken we aan circulaire gebiedsontwikkeling, bijvoorbeeld in het Arenapark. Gebouwen moeten zoveel mogelijk aanpasbaar en klimaat-adaptief zijn. We denken bij bouwen en inrichten/beheer van de openbare ruimte qua materiaal altijd aan circulair, natuur-meedoen en CO2-neutraal. We hopen zo het ontstaan van een regionale circulaire bouwketen te stimuleren, met nieuwe samenwerkingen en lokale of regionale materiaalstromen. De door Hilversum ondertekende, MRA-brede intentieovereenkomst klimaatbestendige nieuwbouw is een bruikbare leidraad.

Circulair materiaalgebruik en het repareren van producten wordt in de toekomst vanzelfsprekend. Er zijn veel circulaire innovaties denkbaar, bijvoorbeeld op het gebied van wonen, werken, de energietransitie en mobiliteit. Dit vergt ook ruimte en brengt nieuwe werkgelegenheid in Hilversum, bijvoorbeeld voor materiaalopslag en circulaire ambachten/maakindustrie. Dit verloopt deels door verandering van bestaande bedrijvigheid en deels door de toevoeging van nieuwe, circulaire bedrijven en beroepen. Daarvoor zijn vakmensen, gericht onderwijs en ruimte nodig. Op dit moment heeft Hilversum de bedrijven en de mensen niet en leunen we zwaar op andere plekken in het land. Landelijk worden verdere tekorten verwacht. Willen we verandering hierin een plek geven, dan lijkt dit goed te kunnen passen bij het profiel van de bedrijventerreinen ZuidWest (Havenkwartier, Kerkelanden en Zeveerijstraat), het MOB terrein (tijdelijke opslag van materialen) en het onder-

wijs dat nu al op het ROC wordt gegeven. Vanuit het maatschappelijk platform Hilversum100 (H100) is er al een community circulaire economie als voedingsbodem.

7. De gebruiks- en verblijfskwaliteit van de openbare ruimte verbeteren

De openbare ruimte is een belangrijk, maar tegelijk een beperkt deel van de totale ruimte in Hilversum. Voor realisatie van het hier geschetste toekomstbeeld zal daarom ook een beroep moeten worden gedaan op inwoners en organisaties om meer openbare ruimte te creëren, bijvoorbeeld door meer-oudig grondgebruik. Maar de grootste winst zit in het realiseren van een betere openbare ruimte. Dat kan alleen als het ruimtebeslag van de (stilstaande) auto in de stad afneemt. Voor de openbare ruimte ziet het toekomstbeeld 2040 er als volgt uit:

- Meer ruimte om overtollig water bij extreme neerslag op te vangen en vast te houden. Hiermee voorkomen we wateroverlast en bufferen we water voor gebruik in droge perioden.
- Meer ruimte voor groen en bomen. Dat verbetert de bestaande groenstructuur en tegelijkertijd de omgevingskwaliteit, bijvoorbeeld door minder hittestress tijdens warme periodes. Iedereen heeft recht op een koele plek op loopafstand. In de meest verdichte wijken met de meeste sociale problemen zijn die plekken er te weinig.
- Meer ruimte in de directe woonomgeving om te verblijven, te spelen en elkaar te ontmoeten. Dit vergroot de leefbaarheid in wijken, leidt tot een sterkere sociale samenhang, nodigt mensen uit tot bewegen en biedt kansen om de openbare ruimte toegankelijker te maken voor mensen met een beperking.
- Meer ruimte voor wandelen, fietsen, openbaar vervoer en deelmobiliteit: dit zijn gezonde en veilige manieren om te bewegen en bovendien goede alternatieven voor de auto in onze compacte stad.
- Meer ruimte voor maatregelen op het gebied van duurzame energie.

Hilversum kijkt vooral naar plekken waar sprake is van transformatie. Daar liggen kansen om functies te combineren en waar passend bij de omgeving extra hoogte of verdichting te realiseren. In het algemeen geldt het principe

dat er geen elementen (meer) in de openbare ruimte geplaatst moeten worden die inpandig of op eigen terrein van particulieren kunnen worden opgelost. Denk aan WKO-installaties, kasten voor nutsvoorzieningen en afvalcontainers. Verder is er in Hilversum geen ruimte meer voor grote monofunctionele ruimtegebruikers. Meervoudig grondgebruik willen we vaker zien. Denk bijvoorbeeld aan schoolpleinen als buurtpark en daken als buitenruimte en voor wateropvang. In het algemeen geldt dat in de openbare ruimte groen en water de eerste prioriteit hebben. Ontmoetingsplaatsen staan op twee, gevolgd door ruimte voor voetganger, fiets en deelvervoer. Dat is ruimte die uitnodigt tot bewegen. Ruimte voor de auto is het sluitstuk. Goede voorbeelden kennen we al in Hilversum, zoals bij de ontwikkellocaties in 1221 en het Lucent terrein.

In combinatie met deze maatregelen moeten we nadenken over een betere manier om kabels en leidingen te ordenen, zodat er meer ruimte komt voor het planten van bomen of het aanleggen van bijvoorbeeld een warmtenet. Geen enkele oplossing wordt daarbij op voorhand uitgesloten. Denk bijvoorbeeld aan het concentreren van kabels en leidingen onder de rijbaan in plaats van onder de stoep. Juist in de stoepen willen we namelijk bomen planten. Een andere optie is het realiseren van (tijdelijke) netverzwaring boven de grond. Bij al deze opties moeten ook de ruimteclaims in de diepere ondergrond worden meegenomen. Het gaat feitelijk om de vraag wat voorrang heeft. Dit kan op termijn wellicht vertaald worden in een wijkgericht ondergrond plan.

Waarvoor de openbare ruimte wordt ingezet, verschilt in Hilversum per gebied. Na vaststelling van de Omgevingsvisie en de visie Openbare Ruimte onderzoeken we dat verder in Gebiedsagenda's, in samenspraak met inwoners, ondernemers en organisaties. Op de schaal van de stad zien we op hoofdlijnen ruimte voor een aantal accenten. Zo ligt het realiseren van meer ruimte voor water en groen meer voor de hand in de meest verdichte buurten. En in buurten met de meeste sociale vraagstukken ligt het voor de hand in te zetten op ruimte voor spelen en ontmoeten. De daadwerkelijke behoefte en kansen bepalen we op het niveau van de wijken.

Kadertekst – De openbare ruimte is van ons allemaal

De openbare ruimte is de ruimte van ons allemaal. Oudere Hilversummers herinneren zich goed hoe Hilversum landelijk bekend stond om zijn hoge kwaliteit van de openbare ruimte en slimme, ruimte-efficiënte oplossingen. Zo is het voor Nederland unieke systeem van rabat-parkeren ooit in Hilversum ingevoerd om de schaarse ruimte optimaal te gebruiken: overdag was er op de stoepen ruimte om te spelen en te wandelen, in de avond en nacht was er ruimte voor parkeren. In de 21^e eeuw zien we de druk op de ruimte sterk toenemen. Niet alleen vanwege toenemend autobezit en -gebruik, maar ook door de groei van de bevolking, het aanleggen van nutsvoorzieningen voor overtollig water van daken, afvalcontainers en extra transformatorhuisjes, omdat steeds meer mensen zonnepanelen en laadpalen hebben. Soms zien we dat de openbare ruimte de afvoer is van problemen die ook goed in de private ruimte op te lossen zijn. Het leidt tot druk op de kwaliteiten van de openbare ruimte, zeker in de wat oudere arbeiderswijken. Het vraagt om slimme, gebiedsgerichte oplossingen, zodat we de druk op de openbare ruimte verminderen en kwaliteit vergroten.

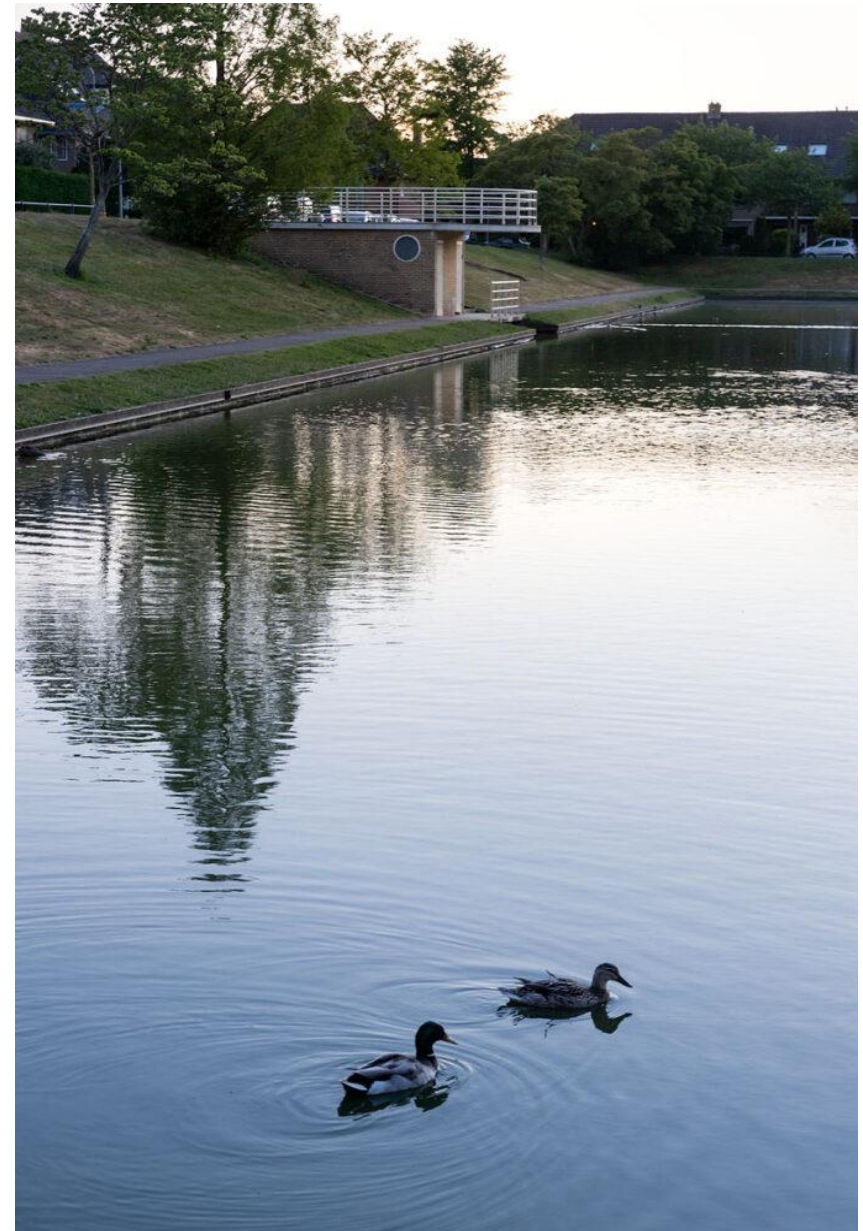
Kadertekst – openbare ruimte en de inclusieagenda

In de uitvoeringsagenda Inclusie is het belang van een toegankelijke openbare ruimte voor mensen met een beperking beschreven: *“De fysieke wereld buiten de voordeur van je eigen huis kan leiden tot uitsluiting voor mensen met een beperking of handicap. De ambitie van de gemeente is dat de gebouwde omgeving toegankelijk is voor iedereen, zoals openbare gebouwen maar ook de buitenruimte met zijn straten, parken en bepaalde speelplekken. Zodat alle mensen er kunnen doen wat zij volgens de bestemming komen doen, ongeacht de beperking of de handicap van de persoon zelf. Door dit in de Omgevingsvisie op te nemen, wordt de toegankelijkheid voor mensen met een handicap of beperking bij (her-) ontwikkelingen van de gebouwde omgeving meegenomen.”*

Aanvullend onderzoek Duurzaam

Om deze maatregelen zo gericht mogelijk uit te voeren is op onderdelen eerst verder onderzoek nodig, soms met samenwerkingspartners. We doen onderzoek naar:

- De beste oplossing voor het toevoegen van klimaatbestendig groen rond Hilversum.
- Het omzetten van de streefcijfers voor groen per wijk.
- Detailinformatie over de voorkomende diersoorten in Hilversum.
- De ruimtevraag vanuit mobiliteit en de potenties van vrijkomende ruimte door minder parkeren.
- Trends en ontwikkelingen met betrekking tot fietsverkeer, wandelen en verkeersveiligheid.
- Mogelijkheden om kabels en leidingen op een andere manier te ordenen, zodat meer ruimte ontstaat voor groen.
- Prognoses over de toekomstige energievraag naar elektriciteit en warmte voor Hilversum
- Gemeentelijk beleid op energiebesparende maatregelen bij bedrijven/kantoren/maatschappelijk vastgoed
- De kwaliteit van grond- en oppervlaktewater i.r.t. de nieuwe kader-richtlijn water.
- De haalbaarheid van normen voor lucht, gezien de beperkte invloed van gemeente.
- De noodzaak en de werking van zuiverende voorzieningen voor de afvoer en infiltratie van hemelwater uit de stad.
- De mogelijkheden om hemelwater te bufferen in de bodem, zodat dit in tijden van droogte kan worden hergebruikt.
- Gegevens over de stapeling van geluid (door o.a. evenementen, horeca, etc.)

1.2 Beleidsuitwerking maatregelen Meedoen

Per doel staan hier de belangrijkste maatregelen genoemd uitgewerkt.

1. Voldoende, geschikte en betaalbare woningen en goede voorzieningen

Woningen

We zorgen voor voldoende geschikte en betaalbare woningen voor de huidige en toekomstige inwoners. Daarbij is vooral behoefte aan wat kleinere, levensloopbestendige woningen. We hebben oog voor huisvesting van werknemers in kritische maatschappelijke en economische sectoren. We groeien zo niet 'om het groeien' en realiseren ons dat we weliswaar iets aan de woningnood doen, maar het onmogelijk is om alle nood op te lossen.

De gemeente ontwikkelt niet zelf, maar kan wel eisen en randvoorwaarden stellen aan ontwikkelende partijen. Bouwplannen duren vaak vele jaren. Voor de kortere termijn onderzoeken we daarom wat het effect is van het inzetten op tijdelijke en flexibele woonconcepten. Voor de langere termijn zijn de volgende maatregelen in beeld:

- Veel oudere 1-en 2-persoonshuishoudens wonen in relatief grote woningen. De kinderen zijn al lang de deur uit en ze willen vaak best verhuizen, maar kunnen geen geschikte, betaalbare en comfortabele kleinere woning vinden. Om de doorstroming op gang te brengen wil Hilversum meer kleinere woningen voor deze doelgroep realiseren, onder andere door goede benutting van de bestaande woonvoorraad. Dat maakt ruimte vrij voor jonge gezinnen.
- Er zijn betaalbare woningen nodig voor mensen die werken in kritische sectoren als de zorg, de huishoudelijke hulp, het onderwijs en veiligheid (politie, brandweer enz.). Zeker bij een vergrijzende bevolking zijn deze groepen cruciaal voor het functioneren van Hilversum.
- Er is behoefte aan betaalbare woningen voor starters. Alleen zo kunnen (eigen) jongeren aan de stad worden gebonden.
- Tijdelijke en vaste locaties voor onzelfstandige woonruimtes, voor opvang van vluchtelingen en spoedzoekers, verspreid over wijken.

- Sociale huurwoningen zijn verspreid over alle wijken. Toewijzing leidt niet meer tot opeenstapeling van problemen in een wooncomplex.

De omvang van de groei is gebaseerd op de ruimtelijke hoofdkeuze 'gematigde groei voor vitaliteit', de geschetste ontwikkelingen in hoofdstuk 4 over demografie en huishoudensgrootte (nu 2,11 per woning en dalend). Ook zien we een bijzondere en toenemende vraag naar woonvoorzieningen in het kader van bescherming en opvang en jeugd. Daarom trekken we de bestaande opgave uit de Woonvisie richting 2030 (3.000 woningen, bouwtempo 300-350 woningen per jaar) door naar 2040. Dat betekent dat corporaties en ontwikkelende partijen 6.000 woningen tot 2040 toevoegen met peiljaar 2020. Eerder gaven we al aan dat de opgave al grotendeels wordt gedekt door onze bestaande plancapaciteit van zo'n 5.000 woningen. De extra ambitie van 1.000 woningen gaat over sociale woningen in bestaande stenen, in alle wijken van Hilversum. Zo geven we invulling aan de ambitie sociale woningbouw over alle wijken van Hilversum te spreiden.

Bij deze aantallen zal zeker sprake zijn van nieuwbouw, maar niet alleen. Binnen de bestaande gebouwen in Hilversum is er nog veel mogelijk in termen van vernieuwing en transformatie. Denk aan het wonen boven winkels in winkelgebieden in Hilversum, het toevoegen van wonen op campussen zoals het Media Park en Arenapark en aan de mogelijkheid voor meervoudige bewoning of splitsing van grote woningen. Daarbij kan wel sprake zijn van verschillen tussen gebieden: meervoudige bewoning geeft in het ene gebied kans op overlast, terwijl het in het andere gebied juist bijdraagt aan bijvoorbeeld het verminderen van eenzaamheid.

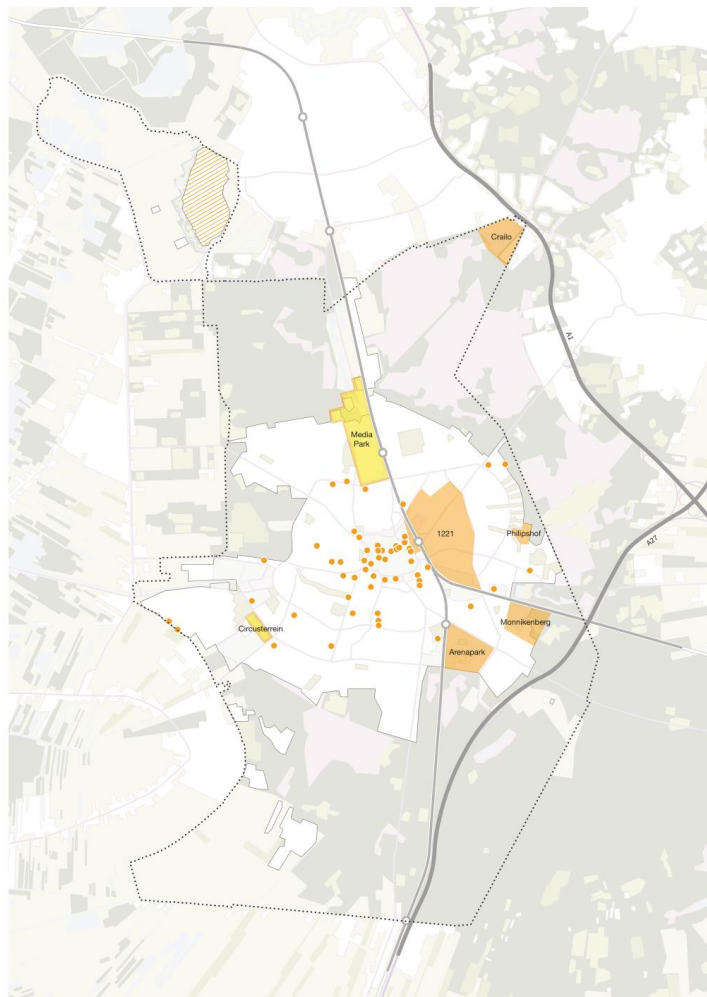
Het toevoegen van woningen vraagt keuzes op de schaal van de stad en op de schaal van de wijken. Op de schaal van de stad zijn vooral plekken geschikt die goed bereikbaar zijn: de drie NS stations, rond HOV haltes en in het centrum. Op de schaal van de wijken gaat het vooral om het aanbieden van voldoende betaalbare woningen en het op gang brengen van de doorstroming. Dat vraagt om onderzoek per buurt naar wat nodig is aan typen woningen en wat kan. Op hoofdlijnen zal dit betekenen dat wat kleinere woningen worden gebouwd voor ouderen en starters, vooral in gebieden die goede

aangrijpingspunten bieden voor toevoeging van woningbouw. In gebiedsagenda's worden deze invalshoeken uiteindelijk bij elkaar gebracht. De gebiedsagenda's en het samenwerken met partners bieden goede mogelijkheden om de vele 'zachte' plannen harder te maken en te verbinden aan de opgaven rondom energie, klimaat en duurzaamheid, zeker wat betreft de vooroorlogse bouw.

Structuurkaart
Wonen

wonen in locatie- en gebiedsontwikkelingen

- lopende gebiedsontwikkeling
o.a. Arenapark & 1221
- voorziene gebiedsontwikkeling
o.a. Media Park & Circusterrain
- Uitvoeringsagenda Wonen
De Meent
- (mogelijke) kleinschalige woningbouwprojecten
en initiatieven

Kadertekst – Religieuze voorzieningen

De religieuze voorzieningen en gemeenschappen spelen van oudsher een belangrijke rol in de Hilversumse samenleving. Niet alleen is er ruimte voor zingevingsvraagstukken en het uiting kunnen geven aan identiteit/levensovertuiging, ook zijn zij net als veel andere vrijwilligersorganisaties maatschappelijk betrokken en in staat veel te organiseren. Zo bleek onlangs nog bij Oekraïne-crisis.

Er zijn in Hilversum veel religieuze gebouwen (49), waarvan veel met een monumentaal karakter. Bijna alle gemeenschappen zijn in beweging. Soms gaat het om nieuwe gemeenschappen die opkomen en een plek zoeken. Vaker gaat het om gemeenschappen die kleiner worden en onderzoeken hoe zij de instandhouding van de organisatie en het onderhoud van gebouwen kunnen organiseren en financieren. In 2021 kende 66% van de 49 religieuze gebouwen nog religieus gebruik. De verwachting is dat dit in 2036 zo'n 28% zal zijn. In de komende jaren zullen eigenaren van zo'n 50% van de religieuze gebouwen zoeken naar een andere invulling. Omdat er in Hilversum beperkt ruimte is voor maatschappelijke voorzieningen, is het van belang dat zulke plekken in beginsel een maatschappelijke functie kunnen behouden, gericht op bijvoorbeeld ontmoeting en de buurt/wijk.

Wij blijven in gesprek met de religieuze organisaties over hun maatschappelijke rol en vraagstukken rondom vastgoed en maatschappelijke functies. Een eerste stap die daarvoor gezet wordt, is het opstellen van een routekaart Religieus Erfgoed, die eveneens wordt gebruikt als input voor het bredere onderzoek naar voorzieningen in wijken en buurten.

Voorzieningen

Wat er in Hilversum aan (boven-)regionale / stedelijke voorzieningen en wijkvoorzieningen nodig is (onderwijs, gezondheidszorg, sport, cultuur etc), is afhankelijk van het bestaande voorzieningenaanbod en de huidige en toekomstige demografische opbouw in heel Hilversum en per wijk.

In het algemeen kunnen we stellen dat Hilversum als centrumgemeente van Gooi en Vechtstreek de passende plek is voor stedelijke voorzieningen met een (boven-)regionale doelgroep. Denk aan een compleet ziekenhuis, een aantrekkelijk centrum en kenmerkende ‘trekkers’, zoals Beeld en Geluid. Maar ook het oogpunt van Bescherming en Opvang en Jeugd heeft Hilversum een verantwoordelijkheid voor het huisvesten van regionale functies als beschermd en geclusterd wonen met begeleiding, GGZ locaties die onder de Wlz vallen, gezinshuizen als alternatief voor Jeugd Verblijf, locaties voor Jeugd Verblijf en respijtzorg en andere – permanente of tijdelijke – opvanglocaties. Ook los van de regionale functie, verwachten we stijgende aantallen en noodzaak van locaties op meer plekken in Hilversum. Meer plekken en een betere spreiding helpen bij het voorkomen van overlast in de wijken.

Het ruimtebeslag voor voorzieningen is te overzien. Van extra ruimte voor voorzieningen vanwege nieuwbouw profiteert ook de bestaande stad. Zeker als we voortborduren op het idee van de Tuinstad: de wijk als sociaaleconomisch concept, met zorg in de buurt, functiemenging en veel aandacht voor ruimtelijke kwaliteit. Wij zien daarbij centraal gelegen, aantrekkelijke combinaties van functies voor ons: onderwijs, cultuur, zorg, ontmoeting en horeca, als levendige en gezellige wijkcentra. Dit is bij uitstek een onderwerp voor de gebiedsagenda’s en gesprek met onze maatschappelijke partners. We zien daarbij dat het speelveld van onze maatschappelijke partners snel verandert. De gemeente zal mogelijk een steviger regierol moeten spelen, ook vanuit het eigen vastgoed- en grondbeleid.

Het begint met goed onderzoek. Om te komen tot goede richtinggevende indicatie wat er al *is* en wat er nodig *zal zijn*, doen we in 2024 nader onderzoek naar maatschappelijke voorzieningen als basis voor ‘maatwerk’ in gebiedsagenda’s. Belangrijke aandachtspunten zijn een goede spreiding, bereikbaarheid en kansen voor clustering. Een goed voorbeeld van dat laatste zijn de Integrale Kindcentra (IKC’s). Een inventarisatie van bestaande voorzieningen is al gestart. In de structuurkaart bij deze paragraaf zijn vooruitlopend daarop mogelijke accenten per wijk aangegeven, gebaseerd op de vastgestelde woonvisie en input vanuit de participatie.

In de wijken zal zeker de (dubbele) vergrijzing van invloed zijn op de vraag naar voorzieningen. Er ligt een sterke relatie tussen wonen, zorg, voorzieningen en openbare ruimte. We kijken daarom breed naar:

- Duurzaam veilig en betaalbaar wonen en experimenteer ruimte voor voorzieningen aan huis en alternatieve woon-zorgvormen
- Leeftijdsvriendelijke vitale wijkinfrastructuur, waar ook mobiliteit/bereikbaarheid bij hoort
- Gezondheidscentra met een breed scala van voorzieningen en ondersteunings- en medische behandelmogelijkheden en zware verpleeghuiszorg geïntegreerd in de wijk.
- Ruimte voor ontmoeting en het ontwikkelen van een sociale netwerkstructuur. Vitale en levendige ontmoetingsplekken, formeel (buurtcentra) en informeel (in de openbare ruimte). Het meest kansrijk zijn plekken waar wonen, werken en voorzieningen gemengd zijn.
- Het benutten van sportparken en -hallen en religieuze gebouwen voor andere maatschappelijke functies en meervoudig gebruik.

Kadertekst - Cultuur als kans

Goede cultuurvoorzieningen in de stad en in de wijk zijn bij uitstek geschikt nieuwe en steviger verbindingen te maken tussen bevolkingsgroepen, zeker als ze gekoppeld zijn aan bijvoorbeeld ontmoetingsplekken, broedplaatsen en horeca. De wijkvoorzieningen zijn gericht op ‘meedoen’. Religieuze gebouwen bieden daar mogelijk ruimte voor. De stedelijke cultuurvoorzieningen zijn gericht op ‘beleving’. Daarnaast zien we dat Hilversum veel technologische faciliteiten en goede arbeidskrachten heeft, maar nog weinig cultureel-economische dynamiek. Hier liggen kansen.

2. Verkleinen sociaaleconomische en gezondheidsverschillen

Het verkleinen van verschillen gebeurt vooral door het vergroten van kansen voor kwetsbare groepen inwoners. Kansen op goed onderwijs, op geschikte en betaalbare huisvesting, op geschikte en bereikbare banen en op toename van een gezonde levensverwachting. Op het niveau van de Omgevingsvisie betekent dat het gelijktijdig inzetten op:

- Het versterken van de ingezette beweging van zorg en ziekte naar gedrag en gezondheid. Dat is een beweging van het problematiseren en medicaliseren naar eigen initiatief en positiviteit. Het accent ligt op veerkracht en op wat mensen betekenis in het leven geeft.
- De individuele benadering van de energietransitie uitbreiden naar meer collectieve vormen. Zo kunnen ook kwetsbare groepen makkelijker aan de energietransitie meedoen en ontstaan door lagere energielasten kansen om financieel redzamer te worden.
- Een vitalere economie en meer werkgelegenheid, met een accent op praktijkgeschoold werk. Het stimuleren van transitie, ondernemerschap en innovatie en het creëren van ruimte voor werk helpen. Dit versterkt ook het draagvlak en de betaalbaarheid van voorzieningen.
- Het bij elkaar brengen van instanties en plekken voor het bieden van werk en het verstrekken van een uitkering zodat mensen niet onder de radar blijven en problemen en kansen beter bij elkaar gebracht worden.
- Het behouden en realiseren van bereikbaar, toegankelijk en divers onderwijs op verschillende niveaus. Hieronder verstaan we een goede spreiding over de wijken en voldoende capaciteit voor nu en in de toekomst. We vestigen specifiek de aandacht op de verbinding tussen onderwijsbeleid en – huisvesting en de verbinding tussen onderwijs en de belangrijkste economische sectoren (media/ICT en zorg)

Dit is een zaak van de lange adem. Financiële en maatschappelijke baten door gezondheidswinst, verminderen van eenzaamheid en het hebben van werk kunnen substantieel zijn, maar zijn pas na verloop van tijd merkbaar.

3. Versterken van de sociale samenhang in buurten

Het versterken van de sociale samenhang vraagt om gerichte ingrepen per buurt of wijk. Op hoofdlijnen zijn de volgende maatregelen in beeld:

- Het inrichten van een leefomgeving die uitnodigt tot bewegen, ontmoeten en die veilig is. Het verkleinen van de rol van de auto in de openbare ruimte geeft ruimte voor spelen, sporten, ontmoeten en groen. Ter stimulering van het actief bewegen worden ook meer kleinschalige sportevenementen in de wijken georganiseerd.

Kadertekst - Meedoen in een gezonde omgeving

‘Gezondheid’ is een thema dat in veel Omgevingsvisies als leidraad wordt gekozen. Het Planbureau voor de Leefomgeving adviseert in zijn tweejaarlijkse rapportage vier belangrijke thema’s op te nemen: gezondheidsbescherming, gezondheidsbevordering, gezondheidsachterstanden en vergrijzing.

Vergrijzing is een demografische ontwikkeling, waar rekening mee gehouden moet worden in het voorzieningenaanbod. Voor het duurzaam terugdringen van gezondheidsverschillen tussen groepen met een hoge en een lage sociaaleconomische status of positie is behalve gezondheidsbescherming (waarvoor al veel normen zijn) juist ook gezondheidsbevordering en de toegankelijkheid van voorzieningen van belang. Gemeenten kunnen een gezonde leefomgeving juist voor mensen in een lagere sociaaleconomische positie en in kwetsbare wijken extra stimuleren door in de Omgevingsvisie en omgevingsplannen te verwijzen naar ambities om gezondheidsverschillen terug te dringen of ambities op het gebied van kansengelijkheid.

Hilversum kiest in deze Omgevingsvisie voor het koppelen van gezondheid aan andere thema’s, zoals het investeren in ontmoetingsplekken en veilige routes, klimaatadaptatie, biodiversiteit, beweegvriendelijke openbare ruimte, sport- en cultuurparticipatie in de wijk, groen in en om de stad en de mobiliteitsopgave. Dit zijn ‘meekoppelkansen’ voor het gezondheidsdomein: ‘Health In and for All Policies’. Gebiedsagenda’s zijn bij uitstek aanleiding om te overleggen met inwoners en organisaties het verkleinen van gezondheidsverschillen in gebieden.

- Als gemeente waar mogelijk regie nemen om de demografische samenstelling van wijken te optimaliseren en voorzieningen voor kwetsbare groepen over de stad te verdelen. Daarmee bedoelen we dat de bevolkingsopbouw van wijken in 2040 zodanig is dat jongeren, middelbaren en ouderen op elkaar kunnen terugvallen, zodat een extra beroep op overheidsvoorzieningen voorkomen wordt. De 'markt' zorgt hier niet als vanzelf voor. Dit vraagt dan ook om het stimuleren van het bouwen en of vernieuwen van de juiste woningen. Concreet betekent dit: in alle wijken sociale huurwoningen, zodat ook de toewijzing van urgenten veel beter over de wijken verdeeld kan worden. Dit geldt ook voor andere voorzieningen voor kwetsbare groepen.

4. Waarborgen en versterken van de sociale veiligheid

Hilversum wil de sociale veiligheid (verder) versterken. In het Integraal Veiligheidsplan (IVP) zet Hilversum in op een integrale aanpak van criminaliteit, overlast en onveilige situaties. Samen met inwoners en veiligheidspartners willen we ervoor zorgen dat het veiligheidsgevoel toeneemt en de overlast afneemt. De volgende maatregelen zijn in beeld:

- We kijken naar de hele keten: preventie, signaleren, ingrijpen en handhaven. Speerpunten zijn: ondermijnende criminaliteit, digitale veiligheid, maatschappelijke (on)rust en drugshandel.
- Inzetten op slimme functiemenging die sociale samenhang en controle versterkt ('ogen op straat' en 'eigenaarschap'). Achterkantsituaties zijn vatbaar voor criminaliteit en moeten worden voorkomen, zeker langs belangrijke doorgaande routes en bij wijkvoorzieningen. Dat betekent dat in alle ruimtelijke ontwikkelingen de verblijfsruimte en toegang gericht moet zijn naar het openbaar gebied.
- Nader onderzoek met de veiligheidsregio naar:
 - De ontwikkelingen met betrekking tot externe veiligheid, inclusief het bepalen van een na te streven veiligheidsniveau.
 - Het verhoogde risico op natuurbranden en maatregelen, zoals de aard van de vegetatie of alternatieven zoals meer sturing op de bouw of gebruik van kwetsbare functies nabij risicovolle natuurgebieden.

Kadertekst - een veilige, fysieke leefomgeving als randvoorwaarde voor locatie- en gebiedsontwikkelingen

Veiligheid is een onderwerp dat raakt aan bijna alle thema's in de Omgevingsvisie. Het bereiken en in stand houden van een gezonde veilige leefomgeving is niet voor niets een brede doelstelling in de Omgevingswet. Voor de gemeente, andere partners, inwoners en ontwikkelende partijen is de Veiligheidsregio een belangrijke adviseur voor het inschatten en beperken van fysieke veiligheidsrisico's bij ruimtelijke plannen. Verschillende wettelijke plannen van de Veiligheidsregio, zoals het Regionaal Risicoprofiel, het Regionaal Beleidsplan, het Dekkingsplan en het Regionaal Crisisplan bieden daarvoor onderbouwing. De Veiligheidsregio werkt vanuit de volgende kernwaarden:

- De veilige leefomgeving bepaalt mede de leefomgevingskwaliteit
- Voor een veilige leefomgeving is samenwerking noodzakelijk

De fysieke leefomgeving wordt mede vormgegeven volgens de ontwerpprincipes voor een veilige leefomgeving:

- Voorkomen of beperken van risico's vergroot de veiligheid
- De afstand tot risico's vergroot de veiligheid
- Bouwwerken en omgeving bieden bescherming
- Bouwwerken en gebieden zijn veilig te verlaten
- De omgeving bevordert snel en effectief optreden van hulpdiensten
- Iedereen is bekend met risico's en weet hoe te handelen

Veiligheid is daarom een vraagstuk dat altijd in thematisch beleid en in gebieds- en locatieontwikkelingen een plaats moet hebben. Er moet steeds op een integrale manier naar veiligheid en gezondheid gekeken worden, omdat elk plan of document nieuwe risico's kan introduceren. Dit geldt zeker bij nieuwe ontwikkelingen waarvan de risico's of impact op de fysieke leefomgeving nog niet (volledig) bekend zijn. Als belangrijkste ontwikkelingen ziet de veiligheidsregio daarbij:

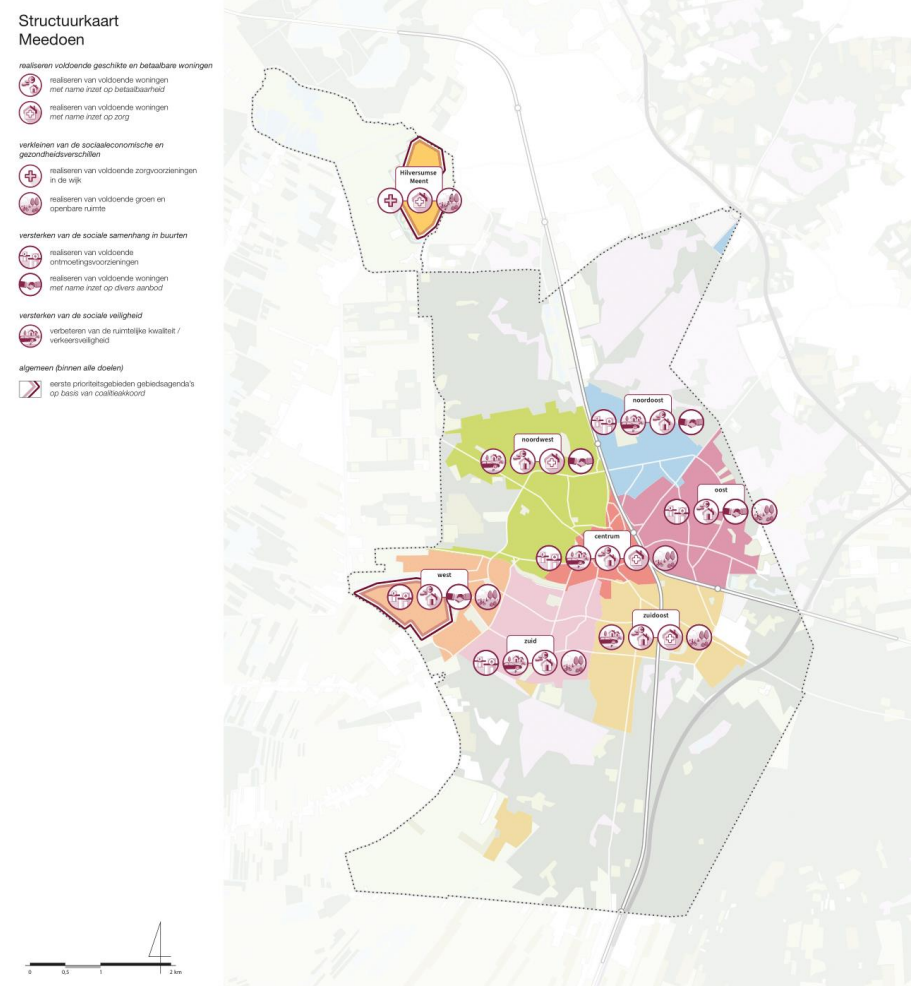
- Vergrijzing, leidend tot toename van het aantal verminderd zelfredzamen dat nog thuis woont, meer slachtoffers bij brand en ongevallen in huis en een toenemende hulpvraag. Het verdient aanbeveling

om in de nadere uitwerking van gebiedsagenda's aandacht aan dit risico te besteden. Door samenwerking van diverse betrokken partijen, zoals gemeente, zorgorganisaties, woningcorporaties en Veiligheidsregio, kan gewerkt worden aan het borgen van een veilige woonsituatie, bijvoorbeeld bij levensloopbestendig bouwen. Met alle betrokken partijen zullen keuzes gemaakt moeten worden over het gewenste beschermingsniveau.

- Verdichting van de bebouwde omgeving. Bij plannen tot verdichting rond OV-knooppunten, zoals de stationsgebieden in Hilversum moet rekening worden gehouden met transport van gevaarlijke stoffen over het spoor. Een grotere dichtheid van personen in een gebied vraagt om meer aandacht voor ontvluchting bij een incident. Daarnaast is bij alle gebieds- en locatieontwikkelingen de bereikbaarheid van hulpdiensten en bestrijdbaarheid van incidenten een belangrijk criterium. Dat geldt zeker voor locaties met meervoudig ruimtegebruik.
- Energietransitie en klimaatverandering. Hiervan zijn veel risico's nog niet volledig in beeld. Bijvoorbeeld de kans en impact van weer-gerelateerde risico's toenemen (clusterbuien, droogte) en de invloed op hittestress, wateroverlast en vitale infrastructuur. Dat geldt ook voor de ontwikkeling in de energie-infrastructuur (opwekking, opslag, transport en gebruik, steeds meer in de gebouwde omgeving) en circulariteit (meer vervoer en hergebruik van afvalstoffen).

In het algemeen kan gesteld worden dat de kans op incidenten toeneemt. Ouderen en zwakkeren in de samenleving ondervinden hier grotere hinder van. Dit vraagt om een betere voorbereiding en meer samenwerking (tussen gemeente, Veiligheidsregio, burgers, bedrijven en ontwikkelaars) en nieuwe bestrijdingstechnieken.

Bron: Veiligheidsregio

Aanvullend onderzoek Meedoen

Om deze maatregelen zo gericht mogelijk uit te voeren, is op onderdelen aanvullend onderzoek nodig:

- Naar de bestaande en toekomstige demografische opbouw per wijk.
- Naar de kwalitatieve en kwantitatieve woonvraag in gebieden, in relatie tot bevolkingsontwikkeling en voorzieningenniveau.
- De in 6.2.3 genoemde onderzoeken met de veiligheidsregio
- Naar de benodigde voorzieningen per wijk (met het oog op de demografische ontwikkeling). De bedoeling is richtinggevende indicaties te ontwikkelen per (maatschappelijke) voorziening en die t.z.t. als aanvulling op de Omgevingsvisie op te nemen als basis voor het “maatwerk” in de gebiedsagenda’s. Een referentie is te vinden bij de gemeente Utrecht.³ Specifieke aandachtspunten zijn:
 - De benodigde onderwijsvoorzieningen per wijk (prioriteit).
 - Trends en ontwikkelingen met betrekking tot gezondheid en tot groei, toegankelijkheid en het aanbod van voorzieningen. Specifiek aandacht voor problemen met huisvesting van huisartsen per wijk.
 - Een onderzoek naar de omvang van de ruimtevraag van sporten in de openbare ruimte.

³ Bron: Ruimtelijke strategie Utrecht 2040, stedelijke barcode

1.3 Beleidsuitwerking maatregelen Actief

Per doel staan hier de belangrijkste maatregelen en uitgewerkt.

1. Meer ruimte voor werk

Meer ruimte voor verschillende soorten bedrijvigheid brengt de vraag met zich mee welke gebieden zich daar het best voor lenen. Groei moet zich houden tot de Hilversumse schaal, passend bij de kwaliteiten van de gebieden. Een belangrijke conclusie is dat de verschillende functies in Hilversum over het algemeen op de goede plek liggen, ook de werkfuncties. Er is geen aanleiding voor grootschalige transformatie. Er is op een aantal plekken wel aanleiding voor gebiedsontwikkeling om een antwoord te kunnen geven op vraagstukken die we op ons af zien komen, het gebied een impuls te geven en zo toekomstbestendig te maken. Het gaat dan onder andere om het Arenapark, het Stationsgebied, het Media Park en het Circusterrein en op de wat langere termijn mogelijk vernieuwingen in De Meent, Zuidwest en Noord.

Op dit moment is 35% van de werkgelegenheid in Hilversum te vinden op zulke formele werklocaties. Dat betekent tegelijkertijd dat 65% van de werkgelegenheid in de buurten is terug te vinden. Het gaat dan om bedrijven aan huis, maar bijvoorbeeld ook kleine kantoren en bedrijven in de buurt en om werkgelegenheid binnen maatschappelijke voorzieningen als huisartsen, tandartsen, kinderdagverblijven, scholen en bso's. Voor de toekomst ziet Hilversum aanvullende kansen voor werken in de buurten en in het centrum. Meer werk in de buurten en in het centrum moet echter niet leiden tot extra druk of overlast, maar juist van betekenis zijn voor het betreffende gebied. Rondom werk kunnen bijvoorbeeld voorzieningen voor de buurt ontstaan en gedijen, als nieuwe brandpunten in de buurt. Om in alle buurten ruimte voor werken te behouden, blijven we in Hilversum kritisch kijken naar het omzetten van kantoorvilla's naar wonen en naar andere transformaties van werken naar wonen. Dat staat los van de kansen die we in de villawijken zien in het splitsen van grote woningen in een aantal kleinere woningen voor ouderen, starters of beide.

Het benodigde ruimtebeslag voor economie en werk is indicatief 51,5 ha. Een groot deel van deze ruimte vinden we door te intensiveren op bestaande werklocaties, zoals het Arenapark, Crailo en in de gebiedsagenda's Zuidwest en Media Park. Een ander deel vinden we door werk in de wijk goed in stelling te brengen, zoals hiervoor beschreven. Nieuwe grootschaliger werklocaties komen richting 2040 alleen aan de orde wanneer het ons niet lukt de benodigde ruimte op bestaande locaties te vinden. We geven hier verder handen en voeten aan in een langjariger economische visie, het stedenbouwkundig plan Arenapark en gebiedsagenda's voor Zuidwest en het Media Park.

De huidige functionele *bedrijventerreinen* – met veelal praktijkgeschoolde banen en maakindustrie (reparatie en handel) zoals de bedrijventerreinen ZuidWest – worden behouden en waar mogelijk uitgebreid en verder ingezet voor het huisvesten van bedrijven gericht op praktijkgeschoold werk. Wellicht kan zelfs wat extra ruimte worden gecreëerd door bedrijven te stapelen of de op deze terreinen aanwezige kantoorfuncties uit te plaatsen naar andere delen van de stad. *Aantrekkelijke kantoorlocaties* zijn immers prima te mengen met andere functies, zoals wonen. Werklocaties voor praktijkgeschoold werk veroorzaken soms overlast voor de directe omgeving (denk bijvoorbeeld aan een garage). Ook dit pleit voor concentratie in een beperkt aantal gebieden. Hiermee wil Hilversum zowel banen aanbieden voor praktijkgeschoolde inwoners, als ruimte reserveren voor de bedrijvigheid die nodig is om de omslag te gaan maken naar het opwekken van duurzame energie en een circulaire economie. Ook onderwijs en innovatie spelen daarbij een belangrijke rol.

We gaan werken met profielen voor onze werklocaties en geven op die manier sturing en richting aan het type en de omvang van bedrijven dat gewenst is. Daarnaast geven deze profielen een beeld van de vormen van functiemenging die van toegevoegde waarde kunnen zijn. Dit geldt niet alleen voor de bestaande werklocaties, maar ook voor die gebieden waar bedrijvigheid relatief weinig aanwezig is en dit met het oog op vitale wijken wel gewenst is. Als dat goed gebeurt, ontstaan prettige plekken met meer openbare ruimte en mogelijk meer 'meters' voor werk, in het bijzonder voor start-ups en doorgroeiende (scale-ups) bedrijven en 'meters' voor wonen die ten

dienste staan van de aanwezige werkgelegenheid. Wat grotere locaties die in beeld zijn voor functiemenging zijn de ‘campussen’ op het Media Park, Arenapark en Monnikenberg, waar wonen, werken en voorzieningen gemengd zijn. Kansen liggen er ook in de spoorzone. Hier is wellicht ruimte om een deel van de kantoren uit de traditionele werklocaties op te nemen, die op hun beurt weer kunnen worden ingezet voor praktijkgeschoold werk, zodat de hoeveelheid m² voor praktijkgeschoold werk niet verder afneemt. Deze schuifruimte is heel belangrijk om een gezonde bedrijvendynamiek te realiseren. De meeste groei die bedrijven doormaken is als ze verhuizen. Daarmee landen bedrijven op de beste plek voor dat moment en kunnen we ervoor zorgen dat bedrijven niet uit Hilversum vertrekken als ze willen groeien (dit is in de afgelopen jaren veelvuldig gebeurd).

Hilversum heeft op dit moment twee bedrijven binnen de gemeentegrenzen met een milieucontour. Deze bedrijven hoeven niet weg, maar we constateren wel dat de compacte stad Hilversum niet erg geschikt is voor dit soort bedrijven. Er zullen daarom geen nieuwe bedrijven met een milieucontour worden toegelaten.

Ook het toevoegen van wonen en voorzieningen voor werknemers is belangrijk. Dat geldt voor starters op de arbeidsmarkt die bijvoorbeeld in de media werken of bij Nike en zeker ook voor werknemers in kritische sectoren en praktijkgeschoold werk. Het mes snijdt daarbij aan twee kanten: er ontstaat ruimte voor het invullen van functies in de detailhandel, zorg, onderwijs of veiligheid én werknemers die in Hilversum wonen veroorzaken minder woon-werkverkeer en dragen daarmee bij aan een succesvolle mobiliteits transitie. Er is nieuwe wetgeving in voorbereiding die beleidsruimte geeft om wonen voor specifieke doelgroepen te realiseren. Hilversum wil die ruimte pakken, vooral voor de ‘campussen’ op het Arenapark, Media Park en Monnikenberg.

2. Bevorderen van innovatie en relatie tussen bedrijven en onderwijs

Op het gebied van werkgelegenheid heeft Hilversum een duidelijk profiel, met een aantal sterke punten: media, onderwijs, zorg en innovatie. Hilversum heeft daarmee vooral een diensteneconomie. Het bevorderen van innovatie en het versterken van de relatie tussen bedrijfsleven en onderwijs begint bij de sectoren waar Hilversum sterk in is. Voorbeelden zijn:

- Het toepassen van gaming en kunstmatige intelligentie (AI) in de media-industrie.
- Technologische toepassingen en vaardigheden in onze zorg economie vergroten en benutten voor o.a. zorg in de wijk.

Met name op de eerdergenoemde ‘campussen’ op het Media Park, Arenapark en de Monnikenberg kunnen ontwikkeling en innovatie letterlijk de ruimte krijgen. Op de werklocaties ZuidWest en locaties in de spoorzone gaat het vooral om het benutten van kennis en data van onderzoeksinstituten voor ontwikkelopgaven. Vanuit het MBO zijn er al verschillende leer-werktrajecten, lopen veel studenten stage en wordt kennis en kunde van onze onderwijsinstellingen ingezet om bedrijven te ondersteunen, bijvoorbeeld in de transitie die de economie doormaakt (verduurzaming, digitalisering, circulair enz.). Maar het gaat ook om het creëren van meer ruimte voor onderwijs. Dat willen we bewust doen nabij de bedrijven op de campussen.

We moeten ook zoeken naar manieren om de beroepsbevolking in te zetten bij deze transitie. Dat biedt kansen voor praktijkgeschoold werk. We willen de inzetbaarheid van mensen die nu aan de kant staan vergroten. Daarbij denken we aan:

- Het beschikbaar krijgen van voldoende gekwalificeerd personeel om de energietransitie vorm te geven.
- Inzet van nieuwe technologie voor mobiliteitsvraagstukken.
- Toepassen van kennis en kunde uit de gaming en mediawereld voor zorgvraagstukken zoals bijvoorbeeld zorg op afstand.
- Circulaire economie, over het gebruik van reststromen en lokale samenwerkingen.

Overigens ontstaat door extra bedrijvigheid in bijvoorbeeld de diensten- of financiële sector vaak ook dienstverlening die leidt tot veel praktijkge-schoolde werkgelegenheid (schoonmaak, onderhoud, transport, bewaking, horeca).

Kadertekst - Circulaire economie

Er is internationaal en nationaal overeenstemming dat we fundamenteel anders willen omgaan met natuurlijke hulpbronnen en dat onze economie meer gericht moet zijn op duurzaamheid en hergebruik. Dit wordt ook wel een circulaire economie genoemd. Hilversum ondersteunt de Europese ambitie van een 100% circulaire economie in 2050. Hilversum gaat deze omslag maken door bedrijven op dit gebied zo veel mogelijk te ondersteunen. Dat begint met het behouden en creëren van ruimte voor bedrijvigheid op de bestaande bedrijventerreinen.

3. Binden en boeien van jongeren en middengroepen

Hilversum krijgt de komende jaren te maken met vergrijzing en tegelijkertijd neemt de beroepsbevolking af. Vanuit die optiek is het belangrijk om jongeren en middengroepen aan de stad te binden. Dat gebeurt op drie manieren.

De gemeente zet zich ten eerste in om samenwerking tussen onderwijs, kennisinstellingen en bedrijfsleven te verbeteren en - in regionaal verband - voor innovatiebudgetten. Een grote wens is het aantrekken van een reguliere HBO-instelling. Dat moet leiden tot stageplekken, banen en een zo breed mogelijk aanbod aan onderwijsinstellingen. Ten tweede biedt woonbeleid van Hilversum steeds meer kansen voor starters en werknemers in kritische sectoren als de zorg en het onderwijs. Dat doen we onder andere door de doorstroming van ouderen te bevorderen en meer aandacht te besteden aan studentenhuysvesting. Daarbij helpt de eerdergenoemde wetgeving die beleidsruimte geeft om wonen voor specifieke doelgroepen te realiseren. Hilversum wil die benutten om bekende woningbouw-aandelen (33% sociaal, 50% midden, 17% duur) te verbijzonderen naar specifieke woonproducten voor doelgroepen, passend bij het gebied.

Ten slotte past bij het binden en boeien een hoog voorzieningenniveau. Dit past ook bij de centrumfunctie die Hilversum voor de regio Gooi en Vechtstreek heeft en wil behouden. Daartoe rekenen we:

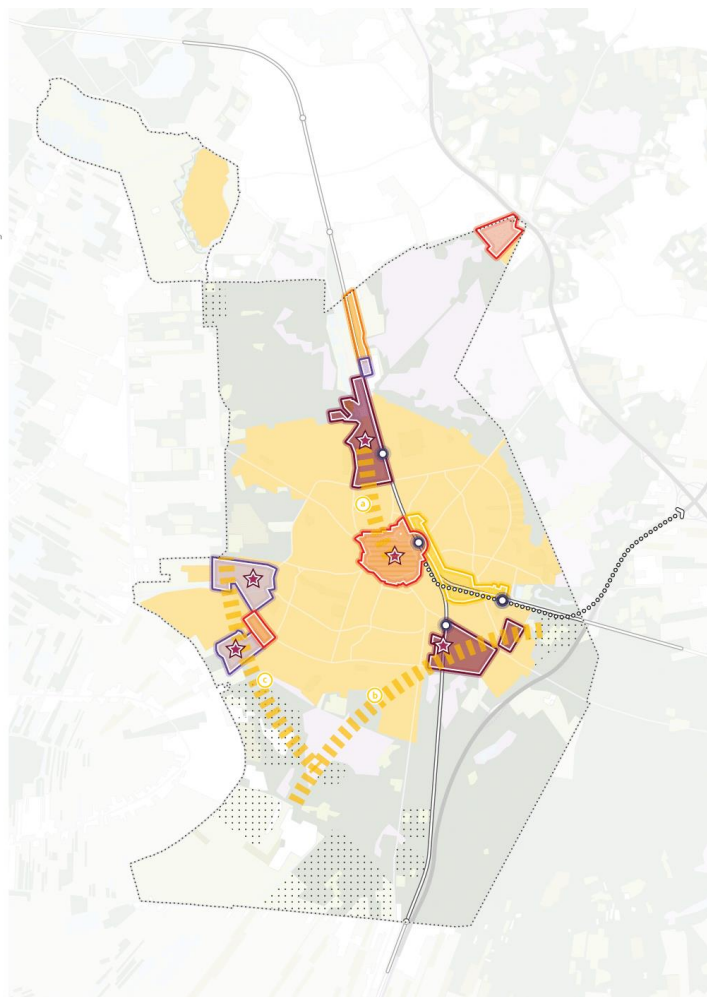
- Voorzieningen voor gezondheid, sport, veiligheid, welzijn, onderwijs en cultuur, winkels, leisure en horeca. Slimme combinaties zijn mogelijk tussen horeca, cultuur en ontmoetingsplekken in de buurt.
- Station Hilversum als zwaartepunt in het regionale OV-systeem en goed functionerende OV knooppunten bij Media Park en Sportpark.
- Een bovengemiddeld deel van de (betaalbare) woningen, inwoners en arbeidsplaatsen in economische centra en woonwijken.

4. Een compact en aantrekkelijk centrum voor Hilversum en de regio

Bij een hoog voorzieningenniveau hoort een aantrekkelijk centrum, dat ook voor de regio van betekenis is. De huidige ontwikkelingen in de economie betekenen dat we inzetten op het compacter maken van het winkelgebied van het centrum en dat we voor het versterken van de levendigheid werkruimte, dienstverlenende functies en woningen aan het centrum willen toevoegen. Goede voorbeelden zijn het besluit om de bibliotheek te verhuizen naar de Kerkbrink en het wonen boven winkels. De buurt- en wijkwinkelcentra zijn en blijven van belang voor de buurt. In gebiedsagenda's wordt onderzocht hoe deze functies met voorzieningen en wonen kunnen worden versterkt.

Structuurkaart Werken

- (meer) ruimte voor werk
- ontwikkeling campussen
Media Park, Munkenberg & Arnhemse / Luperseveld
 - behoud en intensivering bedrijvigheid
 - ontwikkeling gemengde woon-werk-voorzieningen milieu
 - potentiële ontwikkellocaties werken
 - omvormen tot woon-werkgebied transformatie
 - ruimte voor werken in de wijk
 - onderzoekgebied duurzame vitale landgoederen vliegveld / MOB / landgoederen / Zonnestraat
 - bevorderen innovatie en versterken relatie tussen bedrijven en onderwijs
(innovatiecluster bedrijven, voorzieningen en kennisinstellingen)
- verbindende thema's
- creatie, digitaal en innovatief
 - sport, innovatie en gezondheid
 - duurzaam en circular
- binden en boeien van jongeren en midden groepen in de hele gemeente, o.a. door aanbieden geschikte woningen, onderwijs en voorzieningen
- compact en aantrekkelijk centrum voor Hilversum en de regio
- compact en aantrekkelijk centrum
 - HOV-lijn Hilversum - Huizen vrijwel gereed
 - ontwikkelen hov-haltes

Aanvullend onderzoek Actief

Om deze maatregelen zo gericht mogelijk uit te voeren, is op onderdelen aanvullend onderzoek nodig. We denken daarbij aan onderzoek naar:

- De mogelijkheden voor de vestiging van een HBO opleiding bijvoorbeeld op het gebied van Media en Innovatie samen met de relevante partners op onder andere het Media Park.
- De behoefte aan arbeidsvraag en arbeidsplaatsen vanuit bevolkingsgroei en vraagontwikkeling bedrijven, met aandacht voor het inzetten van mensen die nu aan de kant staan.
- De mogelijkheden om bedrijven te verleiden te verhuizen naar een beter passende locatie om zo ruimte vrij te spelen voor ander typen bedrijvigheid. Het gaat dan bijvoorbeeld om het verhuizen van kantoorachtige bedrijvigheid van de bedrijventerreinen naar het Arenapark, het station en het centrum om zo meer ruimte te bieden voor praktijkgeschoolde activiteiten op het bedrijventerrein.
- De consequenties van extra ruimte voor bedrijvigheid in beeld brengen voor andere ruimtevragers (o.a. wonen, mobiliteit en groen).
- Duurzame ontwikkeling van landgoederen.

2. Werken met de Omgevingsvisie

In hoofdstuk 7 van Deel A zijn zeven toepassingen van de Omgevingsvisie beschreven op hoofdlijnen. In Deel C werken we die toepassingen verder uit, ook om invulling te geven aan een aantal zienswijzen (m.n. over participatie) en adviezen (m.n. over de methodiek voor de gebiedsagenda's).

De Omgevingsvisie biedt niet alleen perspectief op hoe Hilversum er in 2040 uit ziet, maar ook hoe inwoners, ondernemers, organisaties en gemeente samenwerken aan Hilversum 2040. Daarover zijn in het participatieproces veel goede suggesties gedaan, die in de Denkrichting in 'vier omgangsvormen voor het gesprek tussen overheid en samenleving' zijn samengevat:

- **De gemeente neemt regie op het collectief belang**, en werkt vanuit een integrale visie en durf om regie te nemen op opgaven die het algemeen/collectief belang aangaan, juist als het gaat om moeilijke keuzes.
- **We gebruiken de Omgevingsvisie actief**, door er vaak op terug te grijpen, als toetsingskader bij ontwikkelingen en als basis voor een actieve lobby richting Rijk en Provincie om maatregelen ook te kunnen realiseren. Maar ook in het besef dat de toekomst uitdagingen brengt die we nu nog niet voorzien. Afwijken van de Omgevingsvisie moet soms en mag als keuzes duidelijk onderbouwd zijn. Bij grote veranderingen kan de gemeenteraad besluiten de Omgevingsvisie bij te stellen.
- **We blijven in gesprek**; Gemeente, inwoners en organisaties blijven het gesprek over de toekomst van Hilversum voeren in wijken (van onderop) en op het niveau van de stad.
- **We geven initiatieven de ruimte**, door procedures makkelijker en sneller te maken, zodat inwoners en organisaties eerder zelf aan de slag kunnen.

Deze principes passen goed bij de bedoeling van de Omgevingswet: meer integraal en op een open manier aan de toekomst van Hilversum werken is dé manier om de complexe opgaven succesvol aan te gaan.

2.1 Participatiebeleid

Inwoners, ondernemers, organisaties en gemeente hebben veel tijd en energie geïnvesteerd om de Omgevingsvisie vorm te geven. Het is belangrijk om die energie en betrokkenheid vast te houden en het gesprek over de toekomst van Hilversum voort te zetten. Onze overtuiging is dat wanneer dat gebeurt, het eigenaarschap en de verantwoordelijkheid voor de toekomst van Hilversum sterker gevoeld worden, er meer initiatieven ontstaan die bijdragen aan de doelen van de Omgevingsvisie en die op meer draagvlak kunnen rekenen. Na vaststelling van de Omgevingsvisie maken we daarom een startnotitie Participatiebeleid, waarin de geleerde lessen een plek krijgen.

Een voortdurend gesprek over de toekomst

We willen het gesprek over de toekomst structureler invullen. Daarbij geldt dat niet alleen de gemeente het gesprek over de toekomst organiseert en dat we niet vanaf nul beginnen. Organisaties als de H100, hilversummers.nl, stichting Architectuurprijs en het Dudok Architectuur Centrum organiseren zulke gesprekken immers al langer op het niveau van de stad. En op buurt- en straatniveau spreken bewoners, bewonersorganisaties en wijkregisseurs voortdurend over nu en straks en kleinere initiatieven. Met alle betrokkenen zetten we het gesprek over de Omgevingsvisie voort, niet alleen gebaseerd op meningen, maar ook op goed inzicht in trends en ontwikkelingen.

De bijdrage van de gemeente daarbij is:

- Het organiseren van een tweejaarlijks stadsgesprek over de Omgevingsvisie: zijn we nog op koers?. Dit kan goed in het begin van het jaar, voorafgaand aan de voorjaarsnota. De eerste keer is in 2025.
- Het beschikbaar stellen van data op Open Hilversum en opstellen van producten als een datamonitor en trendstudies.
- Een herkenbaar, digitaal platform.

Participatie bij initiatieven en projecten

De doelen uit de Omgevingsvisie zijn van de gemeente en de samenleving. Inwoners, ondernemers, organisaties en de overheid werkten mee aan de Omgevingsvisie, die aanzet aan tot samenwerking, initiatieven en projecten. De Omgevingswet onderstreept het belang van goede participatie bij initiatieven en projecten, vanuit de wens dat inwoners meer invloed hebben op hun leefomgeving. Tegelijk schrijft de wet niet voor *hoe* dat moet worden ingevuld, maar *wel* dat gemeenten geen aanvullende eisen mogen stellen aan participatie, bijvoorbeeld bij het verlenen van omgevingsvergunningen.

Ook zonder de Omgevingsvisie zijn er in Hilversum al volop initiatieven. In het Meerjarenperspectief Gebiedsontwikkeling (gemeenteraad 2021) werd al geschetst dat het aantal ruimtelijke initiatieven gestaag toeneemt. We verwachten dat die trend zich doorzet en richting 2040 steeds meer initiatieven ontstaan, waarbij:

- Er meer belanghebbenden zijn
- Initiatieven complexer worden en sprake is van stapeling van eisen en wensen die in beperkte ruimte moeten worden gecombineerd.
- Meer diversiteit in de stad ontstaat, zodat een grotere diversiteit in het 'samen Hilversum 2040 maken' nodig is.

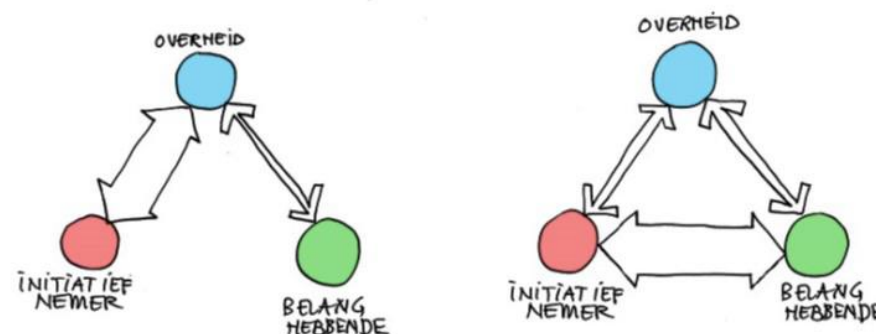
Het participatiebeleid van Hilversum bestond tot 2018 uit een raadsbesluit van 4 juli 2012 over een aantal 'bestuurlijke intenties' voor participatie bij gemeentelijke projecten en de 'inspraakverordening' (2006). Vanaf het moment dat we startten met de invoering van de Omgevingswet (2018) werken we met een Hilversumse 'leidraad participatie', om initiatiefnemers te inspireren het participatieproces goed vorm te geven. De – in 2021 geactualiseerde – leidraad is zowel van toepassing op initiatieven uit de samenleving als op initiatieven van de gemeente. De leidraad noemt als zes belangrijkste principes voor participatie:

- Wees transparant: gebruik begrijpelijke taal en communiceer open en eerlijk.
- Wees volledig: betrek een mix van alle mogelijke betrokkenen uit de omgeving.

- Geef zowel voor- als tegenstanders de ruimte: het gesprek met tegenstanders kan andere creatieve oplossingen doen ontstaan.
- Duidelijk zijn over zeggenschap: laat weten waarover belanghebbenden kunnen meebeslissen, meepraten en adviseren. En wees ook duidelijk waarover dit niet kan.
- Creëer samenspraak: plannen die op basis van een uitwisseling van argumenten ontstaan of aangescherpt worden, zijn vaak het breedst gedragen.
- Heb vertrouwen: participatie werkt alleen op basis van vertrouwen in elkaars goede intenties.

Hoewel principes uit de leidraad breed gedeeld worden, blijkt de praktijk weerbarstig en tot terugkerende vragen te leiden: wanneer zijn het participatieproces en de communicatie 'goed'? Waar zijn initiatiefnemers, belanghebbenden en gemeente op aanspreekbaar? Er wordt spanning gevoeld tussen het belang dat we in Hilversum aan participatie hechten, de mate waarin de gemeente op dit moment grip heeft op de kwaliteit van de participatie die door initiatiefnemers is georganiseerd en de mate waarin alle belanghebbenden bereikt en betrokken worden, met name inwoners 'zonder macht'.

De figuur hieronder toont de veranderende rol van de overheid.

Het linker plaatje schetst dat de overheid nu vaak positie moet kiezen 'tussen' initiatiefnemers en belanghebbenden. Er is vaak veel contact met initiatiefnemers. Belanghebbenden vinden vaak dat er juist te weinig contact met hen is en spreken daar de overheid op aan. Het rechterplaatje schetst een overheid die erop aanstuurt dat initiatiefnemers en belanghebbenden vooral met elkaar het goede gesprek voeren. In die laatste rol is de overheid zelf ook 'participerend', vanuit het algemeen belang en zorg voor inwoners die het nodig hebben. Die rol sluit wat ons betreft het beste aan bij de dynamiek en energie van de samenleving.

Als instrument vinden we de bestaande participatieleidraad 'betrek de buurt' nog steeds een goede basis. Na vaststelling van de Omgevingsvisie maken we een Startnotitie Participatiebeleid voor de gemeenteraad, waarin we voorstellen de inspraakverordening en de leidraad 'betreft de buurt' te actualiseren. Belangrijke bouwstenen daarvoor zijn:

- De wettelijke verplichting om een participatieverordening voor gemeentelijke projecten op te stellen (vervangt de inspraakverordening)
- De leidraad aan te vullen en te verduidelijken met adviezen uit het participatieproces Omgevingsvisie over het doel van participatie, de betekenis van het algemeen belang, de rol van de gemeente en goede communicatie.
- Regie op alle participatieprocessen van de gemeente, zodat ze minder gefragmenteerd zijn.

Nieuw participatiebeleid kan helpen bij het managen van verwachtingen en een meer uniforme werkwijze en organisatie. Van beleid tot uitvoering (en misschien wel wijkgericht werken). En kan mét de samenleving vorm en inhoud krijgen, waardoor er meer draagvlak ontstaat. Wenkend perspectief voor zo'n gezamenlijke aanpak vinden we bijvoorbeeld in grote steden als Utrecht en Groningen, waarbij ook externe kennisinstellingen zijn betrokken en in kleinere gemeenten als Capelle aan den IJssel.

Kadertekst - Lessen uit de participatie

Participatie heeft als doel het goed in beeld brengen van alle belangen die bediend of geschaad worden. Het betekent niet dat iedereen die meedoet gelijk kan krijgen; wel dat er duidelijkheid is over de afweging van alle belangen en de besluitvorming. Initiatiefnemers moeten zich inspannen om die belangen volledig in beeld te brengen. Daar waar de organisatiegraad van belangrijke minderhedengroepen (nog) niet zodanig ontwikkeld is, zoeken we actief naar individuen in de rol van (getrainde) ervaringsdeskundigen.

Het **Algemeen belang** is datgene dat voor het welzijn van de bevolking in het algemeen nuttig, gewenst of nodig is. De Omgevingsvisie geeft daar – na een uitgebreide participatie – een samenhangend beeld van en nodigt uit om tot initiatieven te komen die zich daar goed toe verhouden. Toetsen aan het algemeen belang is (dus) toetsen aan de Omgevingsvisie.

De gemeente werkt vanuit de kernwaarden vertrouwen, eenvoud en betrokkenheid. De **rol van de gemeente** is echter niet bij elk initiatief dezelfde. De gemeente is immers niet verantwoordelijk voor alles wat er in Hilversum gebeurt en is lang niet altijd 'bevoegd gezag'. De verschillende rollen zijn:

- **Zelfpresterend/uitvoerend:** niemand anders dan de gemeente kan het doen. Denk aan het uitgeven van paspoorten.
- **Opdrachtgever:** De gemeente heeft een duidelijke verantwoordelijkheid en stelt voorwaarden aan de inhoud (wat). Derden voeren uit (hoe). Denk bijvoorbeeld aan vervangen van riolering door aannemers.
- **Regisseur:** De gemeente bepaalt zijn ambities en de grenzen van het speelveld (kaders). Binnen dat systeem voeren andere partijen het proces ('het hoe') en bepalen de inhoud ('het wat'). De gemeente houdt in de gaten of het spel binnen de kaders gespeeld wordt. Denk aan het uitvoeren van wettelijke regelingen in het sociaal domein.
- **Coproducent:** De gemeente heeft een wens en de realisatie daarvan doet ze vanuit een gelijkgestelde positie in samenwerking met andere partijen. Het initiatief kan van buiten of van binnenkomen. Denk bijvoorbeeld aan de gebiedsontwikkeling Arenapark.

- **Supporter:** Anderen bepalen doelen en context. De gemeente is supporter en beweegt mee omdat zij het belang ziet van het maatschappelijk effect en er geen tegenstrijdigheden zijn met wettelijke of gemeentelijke kaders. Denk aan het ondersteunen van evenementen.
- **Toeschouwer:** De gemeente heeft geen verantwoordelijkheid voor het onderwerp. De gemeente zet dus geen middelen in, bepaalt geen resultaten en oefent geen invloed uit op andere partijen. Dit kan alleen als het zo geaccepteerd wordt door de omgeving.

De rol van de gemeente bepaalt de rol van het bestuur bij participatie. Bij elk initiatief is het nodig om die goed te duiden en te communiceren. Hoog op de lijst is de gemeente aanspreekbaar op/verantwoordelijk voor een goed participatieproces en communicatie. Lager op de lijst ligt die verantwoordelijkheid bij initiatiefnemers.

Rol gemeente	Rol bestuur bij participatie
Zelfpresterend/uitvoerend	Procesontwerper , benoemen van participatieaanpak, inhoudelijke kaders en uitgangspunten
Opdrachtgever	
Regisseur	(mede-) Koersbepaler : benoemen van participatieaanpak en democratische uitgangspunten óf Belangenafweger : kiezen uit opgehaalde standpunten en inzichten
Co-producent	
Supporter	Verbinder, bevorderen dat inbreng van alle betrokkenen op tafel komt of het verstrekken van subsidies
Toeschouwer	Geen

Goede communicatie is uitdagend, ook vanwege de toenemende diversiteit in Hilversum. Het vergt van gemeente en initiatiefnemers naar de toekomst toe meer en meer diverse inspanningen om alle belanghebbenden gelegenheid te geven aan het participatieproces mee te doen. Partijen moeten oog hebben voor de reikwijdte en de grenzen van participatie: mensen hebben meer te doen en er komt veel op ze af. Bovendien is niet iedereen even mondig. Dit kan leiden tot onvolledige en niet-representatieve participatie. Praktische aanbevelingen zijn: neem de tijd, kom op plekken waar de mensen zijn, organiseer onafhankelijkheid, beoog representativiteit, heb oog voor ondervertegenwoordigde groepen, communiceer met elke doelgroep in zijn voorkeursstijl, geef uitleg en koppel terug: zo blijft het transparant.

2.2 Instrumenten uit de Omgevingswet

De Omgevingswet biedt het nodige instrumentarium voor de uitvoering van de Omgevingsvisie⁴. Naast de Omgevingsvisie zijn de belangrijkste instrumenten het Omgevingsplan en Programma's. Onze intentie is om te werken met een klein aantal programma's voor integrale opgaven en gebieden, die verbijzonderd kunnen worden in deelprogramma's.

Nu gebruikt Hilversum nog veel instrumenten om tot beleid en uitvoering te komen. Denk aan structuurvisies, visies, beleidsnota's, kader- en uitvoerings-/uitwerkingsnota's, programma's, handboeken, masterplannen, projecten, agenda's, regelingen, handboeken, actieplannen, verordeningen en andere regelgeving. In sommige gevallen schrijft de wet zo'n instrument voor. Zo is er een wettelijke plicht om als gemeente een Transitievisie Warmte te hebben. In veel gevallen heeft de gemeente echter veel vrijheid in hoe beleid en andere plannen vorm krijgen. De stapeling van allerlei gefragmenteerd, sectoraal beleid bemoeilijkt echter soms het realiseren van initiatieven en projecten. Een duidelijker en eenvoudiger aantal instrumenten helpt bij integrale kaderstelling: het vinden van synergie en het stellen van prioriteiten/inzet van tijd, geld en capaciteit. Die voorstellen werken we hier uit.

De beleidscyclus

In Hilversum werken we al met de beleidscyclus. We ontwikkelen meerjarig beleid, maken uitvoeringsplannen gekoppeld aan geld en capaciteit in de (jaarlijkse) programmabegroting, voeren uit en evalueren of monitoren de voortgang waarna we het beleid weer bijstellen. De Omgevingswet gaat ook uit van deze praktijk en illustreert die in de figuur hiernaast. De Omgevingsvisie wordt uitgewerkt in programma's en regels, initiatieven en projecten worden vergund, er wordt gehandhaafd en ten slotte wordt gemonitord of we nog op koers zijn.

Kerninstrumenten uit de Omgevingswet

Voor de gemeentelijke beleidsontwikkeling zijn drie kerninstrumenten relevant: de *Omgevingsvisie*, het *(Omgevings-)Programma* en het *Omgevingsplan*. Andere kerninstrumenten zoals de *Omgevingsvergunning* gaan over uitvoeringsaspecten.

Het 'beleid' van de gemeente hoort in de Omgevingsvisie en de Programma's. Beleid in de **Omgevingsvisie** is op hoofdlijnen. Het moet op die hoofdlijnen integraal zijn en heeft een lange termijn scope. Beleidsuitwerking, gebiedsuitwerking en beleidsrealisatie horen in **Programma's**. Het adagium uit de Omgevingswet is: "De Omgevingsvisie blijft, de Programma's verande-

⁴ <https://iplo.nl/regelgeving/instrumenten/samenhang-instrumenten/6-kerninstrumenten/>

ren”: daar wordt getoetst op uitvoerbaarheid, tijd, geld en capaciteit en worden uitvoeringsprioriteiten gesteld. Zowel de Omgevingsvisie als de programma’s zijn zelf-bindend. Voor de Omgevingsvisie is de gemeenteraad het bevoegde gezag. De gemeenteraad benoemt de Programma’s en het college vult ze in, bijvoorbeeld op basis van het coalitieakkoord. De bevoegdheid voor het college om programma’s in te vullen/vast te stellen volgt ook uit de Omgevingswet. De gemeente kan meerdere ‘onverplichte’ programma’s vaststellen. Soms volgt uit Europese regelgeving een ‘verplicht’ programma.

De gemeenteraad is ook bevoegd gezag voor het **Omgevingsplan**. Het Omgevingsplan is een (1) plan voor alle regels van de gemeente voor de fysieke leefomgeving. Het is juridisch bindend, dus vatbaar voor beroep. De Omgevingsvisie en de Programma’s zijn dat niet. Per locatie is in het Omgevingsplan volledig te vinden welke regels daar gelden. De regels in het Omgevingsplan komen voort uit wettelijke regels, de Omgevingsvisie en de Programma’s. Het Omgevingsplan vervangt o.a. de bestemmingsplannen en een groot aantal verordeningen.

Tot slot is de **Omgevingsvergunning** relevant: de officiële toestemming van het bevoegd gezag aan burgers, bedrijven en andere overheden om bepaalde activiteiten te verrichten in de fysieke leefomgeving. Het verlenen van omgevingsvergunningen is een uitvoeringsbevoegdheid van het college, na toetsing op basis van het Omgevingsplan. Voor aanvragen die afwijken van het Omgevingsplan is door de gemeenteraad een lijst vastgesteld in welke gevallen de raad om (bindend) advies gevraagd moet worden.

Toepassing in de Hilversumse praktijk

Het beleid van de gemeente Hilversum staat op dit moment in ten minste 107 uiteenlopende ‘kaderstellende nota’s’ (bron: concept programmabegroting 2023) en een projectenportfolio van tientallen locatie- en gebiedsontwikkelingen van de gemeente of van derden. Sommige nota’s combineren het formuleren van beleidsdoelstellingen met uitvoeringsprogramma’s; andere nota’s houden dat juist uit elkaar. Elk van deze nota’s heeft een andere

looptijd, wijze van monitoring en termijn van actualisatie. In gebieds- en locatieontwikkelingen zijn vaak meerdere doelen en uitvoeringsprogramma’s tegelijkertijd aan de orde, die om gebiedsgerichte afwegingen/prioriteiten vragen.

Integraler en overzichtelijker

Het instrumentarium uit de Omgevingswet kan goed worden benut om het beleid van Hilversum integraler en overzichtelijker te maken. Dat begint met het vaststellen van de integrale Omgevingsvisie en vaststelling dat we een beperkt aantal instrumenten inzetten voor inhoud en regelgeving.

	Inhoud	Regelgeving
Beleid	Omgevingsvisie	-
	Programma's	Verordeningen
Uitvoering	Agenda's	Omgevingsplan Omgevingsvergunning

In de volgende paragrafen benoemen we de Programma’s als stip op de horizon. Voor Hilversum zijn nu geen ‘verplichte’ programma’s in beeld; volstaan kan worden met enkele ‘vrijwillige’ programma’s. We denken aan een beperkt aantal thematische, integrale programma’s, waarin we sectoraal beleid combineren. De lijn is dan: integraal, tenzij (bijvoorbeeld een wettelijke verplichting). We denken ook aan een aantal gebiedsgerichte programma’s, waardoor we de beleidsmatige insteek op stadsniveau verbinden aan gebieds- en locatieontwikkelingen.

Ook uitvoeringsafspraken met inwoners, ondernemers en organisaties zouden in het Programma kunnen worden opgenomen. In de Hilversumse praktijk lijkt het echter logischer die te maken in de vorm van kort-cyclischer ‘agenda’s’, die uit de programma’s voortkomen.

Beleidscyclus voor de instrumenten

We veronderstellen dat de Omgevingsvisie acht jaar (twee bestuursperioden) houvast moet kunnen bieden. Elke twee jaar bespreken we de voortgang met de gemeenteraad en de noodzaak van bijstellingen. Het is niet de bedoeling dat om de twee jaar een hele nieuwe visie wordt ontwikkeld. De gemeenteraad kan bijstellingen in de Omgevingsvisie bijvoorbeeld in de vorm van een 'addendum' vaststellen.

Voor de programma's geldt dat ze vier tot zes jaar houvast moeten kunnen bieden. Elk jaar of elke twee jaar (afhankelijk van het tempo waarin ontwikkelingen zich voordoen) monitoren we de voortgang en stellen waar nodig de programma's bij. We leggen steeds expliciet de verbinding met de Omgevingsvisie: zijn er veranderingen die bijstelling van de Omgevingsvisie noodzakelijk maken? Deelprogramma's of *agenda's* worden jaarlijks, of zoveel sneller als nodig gemaakt, gemonitord en bijgesteld. Daarbij wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de jaarlijkse P&C cyclus (begroting, jaarrekening, voorjaarsnota).

Voor het Omgevingsplan geldt geen beleidscyclus: het Omgevingsplan moet de regels altijd actueel weergeven.

2.3 Het Omgevingsplan

Het Omgevingsplan gaat op een nieuwe manier *alle* regelgeving van de gemeente voor de fysieke leefomgeving structureren. Er is sprake van verbrede reikwijdte: dat betekent dat over veel meer onderwerpen en aspecten regels kunnen worden opgenomen dan onder de voormalige Wet Ruimtelijke Ordening. Er is één omgevingsplan voor heel Hilversum, dat voortdurend bijgesteld wordt na besluitvorming. Er komen generieke, stads-brede regels en gebieds-specifieke regels. Indachtig principe 4 uit de Denkrichting ("We geven initiatieven de ruimte, door procedures makkelijker en sneller te maken, zodat inwoners en organisaties eerder zelf aan de slag kunnen") is het uitgangspunt dat de gemeente zoveel mogelijk met algemene regels werkt waarin is aangegeven wat wel kan en zo weinig mogelijk met vergunningen.

De Omgevingsvisie is de basis voor het omgevingsplan.

Met het in werking treden van de Omgevingswet, is een groot deel van de bestaande regels 'van rechtswege' opgegaan in een tijdelijk Omgevingsplan voor Hilversum. Denk aan bestemmingsplannen, voorbereidingsbesluiten, beheerverordeningen, inpassingsplannen van de provincie en Rijksregels die met de Omgevingswet een gemeentelijke bevoegdheid worden, zoals het activiteitenbesluit over milieu. Andere regels uit gemeentelijke verordeningen, zoals delen van de APV, de parkeerverordeningen en afvalstoffenverordening gaan niet direct op in het tijdelijk omgevingsplan, maar blijven nog een tijdje zelfstandig voortbestaan. Gemeenten hebben tot 1 januari 2032 de tijd om deze regels in het (definitieve) Omgevingsplan op te nemen en om Rijksregels die naar de gemeenten komen (de zgn. 'bruidsschat') inhoudelijk te actualiseren en op elkaar af te stemmen. Die tijd is ook nodig: de manier van opschrijven verandert, het Omgevingsplan omvat een bredere inhoud, waarbij de gemeente op onderdelen zelf meer keuzes kan maken en we willen het gesprek met de samenleving zorgvuldig voeren.

Om het opstellen van het definitieve omgevingsplan te kunnen opstarten, zijn op hoofdlijnen 3 voorbereidende activiteiten nodig:

- Het doen van onderzoeken naar omgevingswaarden (bijvoorbeeld voor lucht), enkele stadsbrede regels (bijvoorbeeld voor energie) en hoe de 'bruidsschat' vorm moet krijgen in Hilversum
- Het inrichten van het werkproces rondom het werken met het Tijdelijk Omgevingsplan. Hierin moet o.a. het toetsen van initiatieven aan de Omgevingsvisie en het bijstellen van het tijdelijk omgevingsplan (bijvoorbeeld aan de onderzoeken) worden ingericht.
- Het gebiedsgericht uitwerken van de Omgevingsvisie in gebieds-agenda's

Het college stelt in 2024 een Plan van Aanpak/Startnotitie Omgevingsplan op voor de gemeenteraad. Daarin worden keuzes voorgesteld voor wel/niet over te nemen regels uit verordeningen, extra normen waarvoor de wet ruimte geeft (bijvoorbeeld voor geluid) en participatie.

2.4 Programma's

We werken de Omgevingsvisie verder uit in drie soorten 'vrijwillige' programma's: thematische, gebiedsgerichte en ondersteunende programma's:

- Drie thematische programma's voor Duurzaam, Meedoen en Actief.
- Twee gebiedsgerichte programma's: een voor projectontwikkelingen en een voor gebiedsagenda's.
- Een ondersteunend programma, waarin de randvoorwaarden worden georganiseerd. Denk daarbij participatie, communicatie, data/informatie, financiën en processen.

Aan vrijwillige programma's zijn weinig wettelijke eisen en er hoeft in principe geen koppeling te bestaan tussen de Omgevingsvisie en de programma's. In Hilversum zien we wel meerwaarde in zo'n koppeling. Door bijvoorbeeld bestaand sectoraal beleid en bestaande sectorale programma's als groen, energietransitie en mobiliteit bij elkaar te brengen in een nieuw programma Duurzaam, kan synergie, meerwaarde en werk-met-werk worden bereikt. We hoeven niet helemaal opnieuw te beginnen. Onder het programma Duurzaam kunnen de recent vastgestelde programma's voor groen en mobiliteit goed als deelprogramma's vallen. Bij mobiliteit, groen en energietransitie zien we bovendien dat al gewerkt wordt met kort-cyclischer 'agenda's' in de vorm van jaarplannen. Voor Actief en Meedoen is een vergelijkbare opzet denkbaar.

Gebiedsgericht werken is niet nieuw in Hilversum. Wel kent het vele vormen, variërend van buurt- en wijkagenda's, gebiedsagenda's tot masterplannen en beeldkwaliteitsplannen voor ontwikkellocaties. Niet altijd is de relatie met de toekomstvisie helder. Twee gebiedsprogramma's kunnen de wens tot meer/beter gebiedsgericht werken bevorderen. Het bestaande projectenportfolio van locatie- en gebiedsontwikkelingen is de basis voor het gelijknamige programma. Het programma 'gebiedsagenda's' ontstaat uit de wens van de gemeente, inwoners, ondernemers en organisaties om de Omgevingsvisie gebiedsgericht uit te werken voor alle gebieden in Hilversum: wat is er nodig en wat is passend? Met goede gebiedsagenda's kunnen initiatieven en aan-

vragen beter beoordeeld worden. De bestaande gebiedsagenda voor postco-degebied 1221 is een mooi voorbeeld. Paragraaf 7.5 beschrijft de werkwijze, die uitgaat op gedegen onderzoek en participatie. De reeds gestarte 'sectorale' gebiedsagenda's voor de wijken Hilversumse Meent en Kerkelanden (voor wonen) en de werklocaties Centrum, Media Park en bedrijventerreinen Zuidwest lopen intussen uiteraard door. Het programma Gebiedsagenda's geeft de mogelijkheid explicieter te prioriteren: er valt iets te zeggen voor het eerst opstellen van gebiedsagenda's voor plekken waarin sprake is van de grootste stapeling opgaven, of waar de meeste kansen liggen. Ook nieuwe initiatieven om 'wijkgericht' te werken (bijvoorbeeld voor cultuurhistorie, veiligheid, mobiliteit, energie en groen) kunnen daarbij worden betrokken.

In het ondersteunende programma zien we duidelijk meerwaarde in het meer in samenhang bezien van participatie, communicatie en data.

Visie	Omgevingsvisie					
	Thematisch			Gebiedsgericht		
Programma's	Meedoen	Actief	Duurzaam	Locatie- en gebieds-ontwikkelingen	Gebieds-agenda's	Onder-steu-nend
Deelprogramma's en agenda's (voorbeeld)	Visie sociaal domein	Programma economie	Programma groen	Stedenbouwkundig plan Arenapark	Gebieds-agenda 1221	Datagebreven sturing Participatie
	Agenda Gezondheid	Agenda Cultuur	Deelprogramma mobiliteit			
		Agenda Energiebesparing				
	Agenda jeugd Agenda werk					
Regelgeving	Verordeningen Omgevingsplan Omgevingsvergunning					

Bovenstaande tabel vat de opbouw van de Hilversumse kerninstrumenten samen. Hiërarchisch gaan de thematische programma's boven de gebiedsgerichte programma's: daar staan immers de doelen die in de locatie- en gebiedsontwikkelingen een plek moeten krijgen. Het ondersteunende programma is volgend op de andere programma's. De tabel toont ook dat sommige agenda's kunnen bijdragen aan meerdere programma's.

Overgangssituatie

Zo werken met een integraler en overzichtelijker beleidslandschap dat zich goed verhoudt tot de toekomstvisie zal niet in één keer gaan. Het is de stip op de horizon waar we al naar toe werken, bijvoorbeeld rondom mobiliteit en economie. De eerste versies van de nieuwe thematische programma's zullen bestaan uit de Omgevingsvisie (visie, doelen, genoemde maatregelen, monitoring), een weergave van reeds vastgestelde beleid en een oplossing voor eventuele discrepanties of conflicten en een verbinding met agenda's voor deze bestuursperiode, zoals uit het coalitieakkoord en de programma-begroting 2023.

Kadertekst – de rol en betekenis van uitvoeringsbeleid

Vergunningverlening, toezicht en handhaving zijn integraal onderdeel van de beleidscyclus uit paragraaf 7.2, als onderdeel van 'uitvoering' en 'terugkoppeling'. We geven uitvoering aan het beleid door het verstrekken van vergunningen en bewaken de kwaliteiten van Hilversum door het houden van toezicht en het leggen van (thematische) accenten in de handhaving. Denk daarbij aan het behoud van cultuurhistorische waarden, het bevorderen van woongenot (voorkomen overlast door meervoudige bewoning), meer veiligheid en bescherming van groen (via kapvergunningen). In de uitvoering zien we of het beleid in de praktijk 'werkt'. Wanneer dat niet het geval is, kan het beleid worden bijgesteld (terugkoppeling).

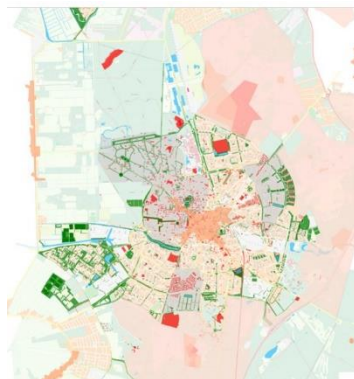
Het kader waarbinnen uitvoering wordt gegeven aan de vergunning-, toezicht- en handhavingstaken (VTH-taken) op het gebied van het omgevingsrecht, is het VTH-beleid. Het vaststellen is een wettelijke verplichting met het college als bevoegd gezag en waarop de provincie Noord-Holland Interbestuurlijk Toezicht houdt. Op basis van het VTH-beleid en ontwikkelingen bepalen we jaarlijks prioriteiten in een uitvoeringsprogramma. De gemeenteraad wordt geïnformeerd over het VTH-beleid omgevingsrecht, uitvoeringsprogramma en jaarverslag. Het meest recente VTH-beleid is van 2021. In 2024 voeren we een aantal aanpassingen door in verband met overgedragen taken uit de Omgevingswet. In 2025 evalueren en (indien nodig) actualiseren we het VTH-beleid.

2.5 Gebiedsagenda's

De Omgevingsvisie beschrijft de beleidskeuzes voor de toekomst van Hilversum op hoofdlijnen in termen van kwaliteiten, opgaven, ruimtelijke hoofdkeuzes, leidende principes, doelen en maatregelen. Helder is dat we kwaliteiten willen behouden en toevoegen én aan de slag gaan met de opgaven van de toekomst. Op een 'Hilversumse' manier, die volgt uit de lange lijnen van de geschiedenis, die uitgaat van een brede opvatting over mens en leefomgeving, die leidt tot behoud, herstel en toevoegen van ruimtelijke kwaliteit en die voorkomt dat we 'ad hoc' plekken herstructureren of verdichten. Wat dat voor alle gebieden in Hilversum betekent, onderzoeken we met inwoners en organisaties verder in gebiedsagenda's. Zo werken we de ruimtelijke strategie Omgevingsvisie gebiedsgericht uit: wat *kan er* en wat *is er nodig* voor sterke en prettige wijken en werklocaties?

Er is binnen en buiten de gemeente al veel kennis, informatie en ruimtelijke kwaliteitsbeleid (welstandsbeleid, monumentenverordening) beschikbaar, die al wordt ingezet voor locatie- en gebiedsontwikkelingen. Zie bijvoorbeeld de kaart hiernaast die een indruk van het (beschermde) erfgoed in Hilversum geeft. De Omgevingsvisie is aanleiding om nog een stap extra te zetten, om op een gedegen en gestructureerde manier de ruimte en grenzen voor de verschillende gebieden in Hilversum te kunnen bepalen vanuit de aanwezige kwaliteiten (samenhang en gelaagdheid). In het deelprogramma erfgoed zetten we die stap al door inventarisaties en analyses, die verhalen en waarden opleveren.

De Omgevingsvisie beschrijft de methodiek voor gebiedsagenda's op hoofdlijnen. De gemeenteraad zal de uitwerking daarvan vaststellen in een inhoudelijke 'Startnotitie gebiedsagenda's' en t.z.t. de gebiedsagenda's als addenda op de Omgevingsvisie. Gebiedsagenda's zijn overigens niet nieuw voor

Hilversum. Een bekende reeds bestaande gebiedsagenda is die voor postcodegebied 1221. Daarnaast werken we al aan delen van thematische/sectorale gebiedsagenda's: wijkgerichte uitwerkingen van de woonvisie voor de Meent (2023) en Kerkelanden (2024), een gebiedsagenda voor het centrum en voor het bedrijventerreinen Zuidwest. In het coalitieakkoord is ook een gebiedsagenda voor het Media Park genoemd. Goede gebiedsagenda's maken het gemakkelijker om tot passende initiatieven te komen en draagvlak te verwerven. Ze bieden duidelijkheid voor inwoners en voor ontwikkelende partijen. Ze zijn bruikbare input voor het Omgevingsplan en de welstandsnota, zodat ze t.z.t. goed benut kunnen worden voor het toetsen van initiatieven en projecten.

Bij de Startnotitie Gebiedsagenda's zullen we een voorstel doen hoe we met reeds bestaande en thematische gebiedsagenda's in voorbereiding omgaan, zowel wat betreft de beperkte scope als de wijze waarop we ze t.z.t. als addenda op de Omgevingsvisie kunnen vaststellen.

Methodiek: verbinden verleden, heden en toekomst

De achtergrond van de methodiek is dat we altijd integraal werken vanuit een cultuurhistorische basis, dan vanuit thema's/opgaven (uit te werken in beleidsprogramma's of -nota's) en ten slotte gebiedsgericht. Voor de gebiedsagenda's is het belangrijk verleden, heden en toekomst met elkaar te verbinden. Hoe en wanneer gebieden zijn ontstaan en hun kwaliteiten leidt automatisch tot inherente kwaliteiten, kansen en opgaven. Grote opgaven moeten een plek krijgen in de stad en aansluiten op de breed gewaardeerde kwaliteiten. Als we na goed onderzoek verbinden, kunnen we daaruit 'principes' of 'spelregels' afleiden: zo gaan we in Hilversum met de opgaven om.

De methodiek volgt vijf stappen:

1. Leg een cultuurhistorische basis neer (architectuur, stedenbouw, openbare ruimte, landschap).
2. Breng de ruimtelijke consequenties van grotere en kleinere opgaven in beeld.

3. Definieer onderscheidende gebieden en principes, bijvoorbeeld om per gebied aan te geven op welke opgaven uit de Omgevingsvisie aanleidingen, kansen en beperkingen zijn. Er zullen gebieden zijn waar kiezen *kan* en waar kiezen *moet*. Ontwikkel een werkwijze om de versterking en 'veranderbaarheid' te verbeelden.
4. Vul de gebiedsagenda's verder in met inwoners en ondernemers.
5. Borg de gebiedsagenda's.

We schetsen hoe we de verschillende stappen uitwerken in de startnotitie Gebiedsagenda's.

Stap 1: cultuurhistorische analyse

We zijn al gestart met het maken van een chronologisch gelaagde cultuurhistorische analyse. We gaan uit van zeven perioden die Hilversum kenmerken:

1. IJstijd, eerste bewoning (voor 450) en agrarisch Hilversum: 450 tot 1424 (agrarische samenleving)
2. Groeiend dorp: 1424 – 1874 (de eerste groei buiten de oorspronkelijke kern, zelfstandigheid en ontstaan nijverheid)
3. Buitenplaatsen/lommerrijk: 1874- 1905 (ontstaan villaparken, -wijken en herstellingsorden)
4. Tuindorp en -wijk: 1905 – 1950 (sterke groei en industrialisatie, tuinstadgedachte)
5. Wederopbouw: 1950-1968 (moderne projectontwikkeling, Omroepstad)
6. Uitbreiding en inbreiding: 1968 – 2005 (schaalvergroting ('stad') en eerste herwaardering van dorpse kwaliteiten)
7. Versterken en vernieuwen (nu): na 2005 (stedelijke vernieuwing en inbreiding)

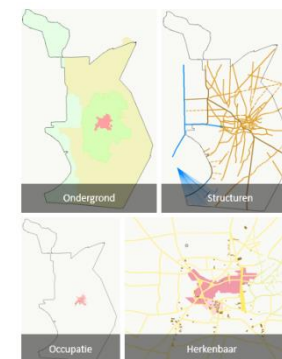
Hoewel sommige perioden elkaar deels overlappen, is het goed mogelijk om per periode een cultuurhistorische analyse te maken in vier lagen: de ondergrond, de structuren (groen, straten, openbare ruimte), de occupatie (o.a. bebouwing) en wat nu nog vanuit de periode herkenbaar is. Vanuit deze analyse beschrijven we inherente kwaliteiten en opgaven die daaruit volgen.

Kadertekst: voorbeeld Agrarisch Hilversum

Als voorbeeld nemen we de periode 'agrarisch Hilversum' (450-1424). De periode van de Middeleeuwen, waarin Naarden de belangrijkste stad in de regio is en waarin Hilversum mogelijk in de tiende eeuw ontstaat als *Hilvertsheem*: in de vorm van enkele kleinschalige boerderijen op de oostflank van de stuwwal, op een geschikte plek door de combinatie van water en bos. De Groest ('drassige plek') herinnert nog aan deze situatie. In de eeuwen daarna vindt oxidatie en ontwatering van het veen plaats en verdwijnt het oerbos, waardoor de toegankelijkheid toeneemt en mogelijkheden ontstaan voor akkers (engen) en weidegronden (meenten).

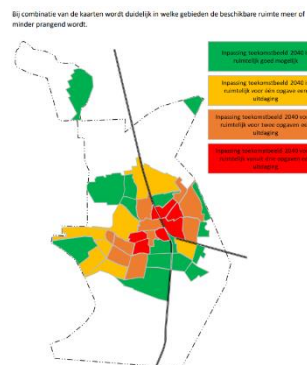
De vier lagen zijn op een kaart in beeld gebracht. Kenmerkend in de **ondergrond** zijn de hoge en droge gronden van de Heuvelrug en de overgang naar het 'nat'. Kenmerkende **structuren** zijn de akkers, driften, brinken en meenten en de 'doodwegen naar het Janskerkhof. In de **occupatielaag** zijn de boerderijen kenmerkend in voor de agrarische samenleving. Die zijn vooral nog **herkenbaar** in het centrum: het brinkdorp.

Uit deze analyse blijkt dat de grens van de bebouwde kom Hilversum eigenlijk al in deze periode bepaald is. Hij valt ongeveer samen met de gebieden van de Erfgooiers, die de 'woeste gronden' van grasland en akkers benutten. De boekweit, dat naast rogge en gerst wordt verbouwd, is herkenbaar in het Hilversumse logo. Brinken en driften zijn de ondergrond van het huidige stratenpatroon/ wegennet en bepalen voor een deel de bestaande maten van de openbare ruimte. Inherente kansen en opgaven hangen samen met de ligging in het landschap: het reliëf en een goede bodem. Die bieden kansen voor veiligheid (hoogteligging t.o.v. NAP), het tegengaan van hittestress en verdroging (groene brinken, ruimte voor infiltratie van hemelwater), het opslaan van warmte en koude (energie transitie) en het benutten van de bodem (ondergrondse garages).

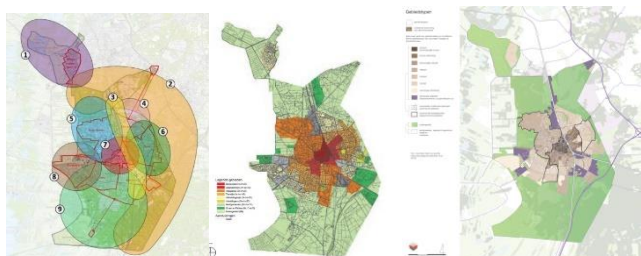
Stap 2: opgaven voor de toekomst

We kijken vooral naar de grote opgaven voor de toekomst: voor wonen, werken, meedoen (voorzieningen, sociale samenhang), mobiliteit, groen/klimaat en energie. Daarvoor bevat deze Omgevingsvisie zgn. 'structuurkaarten': wat en waar is er vanuit het perspectief van de stad iets nodig? Hoe kunnen we het gebied versterken en de kwaliteiten benutten? Hoe kunnen we verbindingen leggen? Analyse per gebied kan door stapeling van kaarten. Dit leidt tot knelpunten (niet alles kan in de beperkte ruimte en er moet gekozen worden) of tot kansen om zaken te combineren: denk aan het verduurzamen en vernieuwen van woningen waarbij de opgave voor energie meteen wordt meegenomen. Een goed voorbeeld daarvan is de 'knelpuntenkaart' uit de visie Openbare Ruimte: in welke gebieden zijn duidelijke keuzes nodig?

Stap 3: gebieden, principes en (on)veranderbaarheid definiëren

Vanuit de analyses uit stap 1 en 2 starten we met het definiëren van samenhangende **gebieden**. We willen duidelijk benoemen voor welke gebieden we gebiedsagenda's maken. Dit zijn niet als vanzelf de postcodegebieden, omdat die weinig zeggen over de ontstaansgeschiedenis en uitdagingen en er ook binnen postcodegebieden grote verschillen zijn. Binnen de gebieden zijn wijken en buurten. We verwachten een mengvorm uit onderstaande kaarten uit de ontwerp-Omgevingsvisie, de inventarisaties en analyses van de cultuurhistorie, de welstandsnota en de postcodegebieden.

In Hilversum is het goed wonen en werken in een gezonde, luchtige, mooie en afwisselende leefomgeving, op een schaal waarbij het sociale leven wordt gestimuleerd. Dat lukt het beste wanneer functie, vorm en gebied/licging zorgvuldig in samenhang gezien en ontworpen worden. Daarvoor hanteren we **principes**. Die beperken zich niet tot een 'dorpse' maat en schaal. Uitbreidingswijken in Hilversum zijn immers in de jaren '50-'70 vanuit de tuinstad-principes ontstaan, maar waar het kon ook intensiever, hoger en sneller gebouwd. De principes zijn voortdurend aan modernisering onderhevig. Ook nu we voor nieuwe uitdagingen staan, kijken we steeds naar drie samenhangende dimensies: de interactie tussen de ruimte en het sociale leven, zorgvuldig ontwerp, met oog voor de unieke verbinding van elk deel van Hilversum met elkaar en met het landschap. De Omgevingsvisie heeft al een aantal voorbeelden van algemene, duurzame principes voor verdere ruimtelijke uitwerking genoemd:

- *Geef cultuurhistorische waarden een plek:* maak belangrijke historische structuren, gebouwen en functies onderdeel van versterking en ontwikkelingen. Dit versterkt de identiteit en maatschappelijke waarde.
- *Maak het landschap en de groene ruimtes bereikbaar:* de openbare ruimte is voor iedereen en heeft een robuuste inrichting met voldoende ruimte voor groen en water. Zorg daarbij ook voor het 'vergroenen' van gebouwen.
- *In een compacte stad staat de fietser en voetganger centraal:* richt de openbare ruimte in zodat deze collectief en voor iedereen veilig bruikbaar is. Fietsroutes zijn veilig, stoepen breed genoeg voor minder validen en kinderen. Auto's ondergrondse afvalcontainers, trafohuisjes en andere inrichtingselementen zijn met zorg ingepast.
- *Verlies de productieve stad (werk) niet uit het oog.*
- *Maak voorzieningen in de buurt met functies die de levendigheid vergroten aan hoofdroutes en -ruimte.* Aandacht voor functies op de begane grond in gebieden waar levendigheid is.
- *Richt de openbare ruimte in met het oog op ontmoeting, oriëntatie, activiteiten, spelen en verblijf.*

- *Gebouwen zijn verbonden met hun omgeving*: zorg voor zoveel mogelijk 'ogen op straat' (verblijfsruimtes en buitenruimtes zijn gericht op het openbaar gebied). Maak overgangen van gebouwen naar de openbare ruimte zorgvuldig (stoepen, erfafscheidingen, tuinen). Voorkom gesloten plinten -gevels zonder entrees.
- *Maatregelen voor klimaatadaptatie en energietransitie hebben een plek in planuitwerkingen*. Het betreft hier zowel de openbare als de private ruimte.

Daarnaast realiseren we ons ook dat het 'waar' belangrijk is. Elk gebied is immers op zijn eigen manier verbonden met de groenstructuur en het landschap en ruimtelijk opgebouwd: de huidige ruimtelijke structuur, bouwhoogten en dichtheid, de beschikbare openbare ruimte, het aanwezige groen, de straatprofielen, cultuurhistorische structuren en gebouwen, architectuur en bouwkundige staat van bebouwing, geven meer of minder mogelijkheden voor verandering. Op de schaal van Hilversum zijn gebieden aan te wijzen die overwegend dorpse en/of stadse kenmerken hebben. Er zijn gebieden die lichter zijn – zoals de beschermde stadsgezichten – of juist dynamischer: hier is vaak al herstructurering en groei aan de orde. Dat betekent overigens niet dat er in lichte gebieden niets gebeuren hoeft, of er geen kansen liggen voor bijdragen aan andere gebieden van de stad. Een bijzonder punt over ligging is het zgn. 'illusiële landschap': in de bossen en op de heide het gevoel te hebben te zijn in een aaneengesloten landschap te bevinden. Dit geeft beperkingen aan bouwhoogten aan de randen en meer ruimte in gebieden die dicht bij het centrum liggen. In de startnotitie vullen we de lijst met principes aan, bijvoorbeeld met principes over functiemenging en gebiedsgerichte verdichting of hoogte. We vragen daarvoor ook advies aan de commissie Ruimtelijke Kwaliteit en Monumenten, in het bijzonder voor het centrum.

Ten slotte werken we een **methodiek** uit voor het verbeelden van '(on)veranderbaarheid', als vertrekpunt voor gesprekken in de gebieden. Het onderzoek '[Ruimte zat in de stad](#)' van KAW is een passend vertrekpunt omdat hij focust op de bestaande stad en fysieke planvorming stimuleert die uitgaat

van sociale vooruitgang. Er zijn vier categorieën van veranderbaarheid gedefinieerd:

- *Niet bouwen/maximaal behoud*: slim gebruik van bestaande casco's van alleen die woningen die sowieso gerenoveerd moeten worden. Verander door splitsen, uitbouwen, optoppen binnen bestaand casco, kleinschalige transformatie buitenruimte binnen de bestaande maat.
- *Niet slopen/mix 50/50*: chirurgische ingrepen op plekken die in onbruik zijn geraakt. Denk aan optoppen en uitbreiden. Gebruik restruimte en onbenutte plekken, vervanging. Herinrichten van de bestaande buitenruimte, functies combineren en beperkt toevoegen.
- *Herstructurering met sloop en nieuwbouw* van bestaande structuren. Uitgebreide sloop en nieuwbouw is mogelijk (maar niet noodzakelijk) met wijziging van de bestaande structuur, maat vergroten, extra ruimte realiseren voor specifieke functies.
- *Vrijkomende ruimte benutten* en gebruikmaken van veranderend mobiliteitsbewustzijn. Denk aan inbreiden (bijv. circusterrein) en het realiseren van nieuwe buitenruimte te realiseren.

Hieraan voegen we een categorie 0 toe: geen verandering/versterking vanuit de bestaande kwaliteiten. Dit is de optie waarin verandering te 'radicaal' is, bijvoorbeeld in beschermde stadsgezichten en op plekken met veel monumenten en bijzondere ensembles.

Door het gestructureerd analyseren van kwaliteiten, beperkingen en opgaven, brengen we de (on)mogelijkheden voor verandering in beeld met zgn. 'stempels': indicatieve praatplaten over de bestaande situatie en met morfologische mogelijkheden in een gebied. De figuur hiernaast geeft een indruk van de een stempel van een bestaande situatie. Dit gaat zowel over de gebouwde omgeving als over de buitenruimte. Aan de hand van deze plaatjes kunnen we in gebieden goed het gesprek starten: zicht bieden op de kwaliteiten en mogelijkheden en tegelijk zekerheid bieden dat er niet onverwachts 'gekke dingen' gebeuren.

Stap 4: Gebiedsagenda's invullen met inwoners en ondernemers

Niet alle gebieden zijn gelijk, dus de gebiedsagenda kan per gebied verschillen. Tegelijk helpt het als we voor alle gebiedsagenda's dezelfde kwaliteitseisen hanteren wat betreft informatie, analyse en participatie. In de Startnotitie werken we dit uit langs deze lijnen.

Voor elke gebiedsagenda maken we allereerst een *Startnotitie* die door de gemeenteraad wordt vastgesteld. Daarin zijn kaders/randvoorwaarden, aanpak, het participatieproces, de betrokkenheid van de raad, tijdpad en kosten opgenomen. Wat betreft de participatie is van belang dat voor de start van elke gebiedsagenda een goed participatieplan is gemaakt, dat bevordert dat ook moeilijk bereikbare doelgroepen kunnen deelnemen en inwoners naar gelang van hun belangstelling kunnen meedoen. Uit eerdere ervaringen met 'wijkagenda's' blijkt dat sommige inwoners overal bij betrokken willen zijn en sommige inwoners alleen behoefte hebben aan het kunnen noemen van prioritaire maatregelen.

De eerste stap is het analyseren van beschikbare informatie om een 'foto' van het gebied te maken. Het gaat om informatie over alle drie de pijlers uit de Omgevingsvisie: duurzaam, actief en meedoen. Denk aan ruimtelijke structuren, cultuurhistorische waarden en kwaliteiten, economische functioneren, de demografische en sociaaleconomische ontwikkelingen, gebruik van de openbare ruimte, milieu, klimaat, energie en eigendomssituatie. Ook nog uit te voeren onderzoeken uit hoofdstuk 6 worden meegenomen. Uit die analyse volgen mogelijkheden, uitdagingen en kansen voor de toekomst van een gebied. Veel van het voorwerk zal al gedaan zijn bij het Startdocument Gebiedsagenda's.

De 'foto' en de eerder genoemde 'stempels' zijn de start voor het gesprek met inwoners, ondernemers en organisaties: wat zijn de kwaliteiten, kansen en uitdagingen? Wat kan er en is er nodig? Hoe krijgen de opgaven uit de Omgevingsvisie een plek in de verschillende gebieden?

De gebiedsagenda's krijgen globaal de volgende indeling:

- Scope van de gebiedsagenda en de relatie met de Omgevingsvisie.
- Overzicht van beschikbare informatie (foto): feiten en cijfers, analyses. (cultuurhistorisch, sociaal, fysiek, economisch, trends en ontwikkelingen, eigendomssituaties), bepalingen in bestemmingsplannen, opbrengst van eerdere participatietrajecten etc. Dit uit zich o.a. een beschrijving van het karakter (identiteit, beperkingen, kansen) van het gebied, een ruimtelijk programmatische structuur en een beoordelingskader van de huidige situatie.
- De analyse van de kwaliteiten.
- De belangrijkste gebiedsopgaven uit de Omgevingsvisie, analyses en gesprekken met inwoners, ondernemers en organisaties.
- Een duiding van de ruimte voor versterking en verandering voor de belangrijkste oplossingen en maatregelen.
- Beoordeling van de effecten van oplossingen en maatregelen op basis van het 'model'. Hierin wordt duidelijk wat de effecten op gebiedsniveau zijn en de relatie met de doelen uit de Omgevingsvisie gelegd.
- Afspraken over uitvoering de ideeën en toetsing van initiatieven.

De gebiedsagenda's worden als toevoegingen op de Omgevingsvisie vastgesteld door de gemeenteraad en – net als de Omgevingsvisie – gepubliceerd op het Omgevingsloket.

Stap 5: Borgen

Door vaststelling als onderdeel van de Omgevingsvisie is het goed mogelijk de gebiedsagenda's aansluitend te verwerken in het Omgevingsplan. Dat is nodig om initiatieven te kunnen toetsen. De gebiedsagenda's zijn aanleiding om kritisch te kijken naar de mogelijkheden en vrijstellingen in de bestaande bestemmingsplannen waar nog geen voorwaarden aan zijn verbonden. Denk aan het verminderen van mogelijkheden om binnenterreinen in het centrum te verdichten om redenen van ruimtelijke kwaliteit en veiligheid. De gebiedsagenda's zijn daarmee een goede gelegenheid om zulke voorwaarden te definiëren.

2.6 Toetsingskader voor initiatieven

Uit het vaststellen van de Omgevingsvisie vloeit voort dat Hilversum nieuwe initiatieven van inwoners, ondernemers en organisaties toetst aan de inhoud van de Omgevingsvisie en de wettelijke regels. Als initiatieven passen binnen de kaders, dan werkt Hilversum mee aan de uitvoering daarvan. Als dat niet zo is, kan de gemeente meedenken hoe initiatieven wel in het toekomstbeeld kunnen passen, of besluiten dat er geen plek voor is in Hilversum.

Hilversum toetst initiatieven van ontwikkelaars en inwoners altijd al aan het vastgestelde beleid en regels uit het bestemmingsplan/Omgevingsplan: in welke mate draagt het initiatief bij aan doelen op het gebied van klimaat, landschap, energie, wonen, economie, mobiliteit, gezondheid etc.? Ook wordt getoetst op eerdere afspraken (zijn er bijvoorbeeld convenanten of intentieovereenkomsten afgesloten?), bestuurlijk draagvlak (is het initiatief onderdeel van het coalitieakkoord of de programmabegroting?) en zakelijke argumenten. Zo werken we als gemeente alleen aan initiatieven die de stad ook echt verder helpen. Het huidige toetsingskader helpt ook al om de inzet van de gemeente te kunnen prioriteren. De gemeente kan niet alles tegelijk faciliteren.

Onder de Omgevingswet toetsen we initiatieven aan de regels uit het Omgevingsplan. Mochten die regels geen uitsluitel bieden, toetsen we aan de Omgevingsvisie. Past het in het toekomstbeeld? Dan zal Hilversum meedenken over de uitvoering. Past het niet? Dan denken we mee over alternatieven, waardoor ze wel bijdragen aan het realiseren van het toekomstbeeld 2040, of concluderen we dat voor bepaalde initiatieven geen plek is in Hilversum.

Model

Om het toetsen te verbeelden, gebruiken we een model. Dat is afgeleid van het toetsingskader dat voor de PlanMER is gemaakt. Het is vervolgens aangepast aan de opzet van deze Omgevingsvisie, met onderscheid naar de ruimtelijke hoofdkeuzes voor ruimtelijke kwaliteit uit hoofdstuk 5 en de drie opgaven uit hoofdstuk 6. Het is verbeeld als een cirkel.

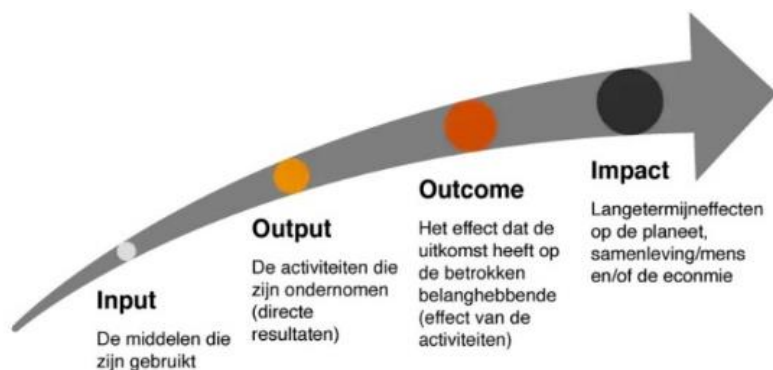
De cirkel geeft mogelijkheden om verschillende situaties te verbeelden: de huidige situatie, een toekomstsituatie zonder maatregelen en een situatie met maatregelen. Paragraaf 6.5.1 geeft daar een mooi voorbeeld van. Voor de Omgevingsvisie is daar met het model de huidige situatie, de autonome ontwikkeling en het doelbereik van alle maatregelen gevisualiseerd.

Doelen en indicatoren

De 'taartpunten' van het model zijn in hoofdstuk 5 en 6 voor ruimtelijke kwaliteit, Duurzaam, Actief en Meedoen uitgewerkt in doelen en indicatoren waaraan/waarmee getoetst wordt. We beoordelen op een vijfpuntschaal: ++ (zeer goed, sterk verbeterend), + (goed, verbeterend), +/- (neutraal, gelijkblijvend), - (slecht, verslechterend) en -/- (zeer slecht, sterk verslechterend).

We hebben in hoofdstuk 5 en 6 de nu best beschikbare indicatoren opgenomen. Wat opvalt is dat de meeste daarvan zgn. 'input' en 'output' indicatoren zijn, oftewel 'prestatieindicatoren'. Dit is het abstractieniveau waar Hilversum aan gewend is. Voor een Omgevingsvisie zijn echter vooral 'outcome' en 'impact' indicatoren⁵ wenselijk, maatschappelijke indicatoren die het *effect* van de activiteiten beschrijven. Dat betekent dat we ervaring moeten gaan opdoen.

⁵ Dit zijn woorden die voortkomen uit het 'theory of change' model. We geven enkele voorbeelden over openbare verlichting :

- Input indicator: we plaatsen om elke 100 meter een lantaarnpaal (indicator: aantal lantaarnpalen per kilometer)
- Output indicator: alle lantaarnpalen doen het en geven een lichtsterkte van X (indicator: aantal werkende lantaarnpalen)

Na vaststelling van de Omgevingsvisie werken we het toetsingskader verder uit het wordt het onderdeel van een heldere brochure 'Initiatieven in Hilversum', waarin het proces en voorwaarden voor initiatiefnemers helder beschreven staan, en in programma's en gebiedsagenda's benut.

Verbeteren van het bestaande toetsingskader

Uit het vaststellen van de Omgevingsvisie vloeit voort dat Hilversum nieuwe initiatieven van inwoners, ondernemers en organisaties toetst aan de inhoud van de Omgevingsvisie en de wettelijke regels. Als initiatieven passen binnen de kaders, dan werkt Hilversum mee aan de uitvoering daarvan. Als dat niet zo is, kan de gemeente meedenken hoe initiatieven wel in het toekomstbeeld kunnen passen, of besluiten dat er geen plek voor is in Hilversum.

Hilversum toetst initiatieven van ontwikkelaars en inwoners altijd al aan het vastgestelde beleid en regels uit het bestemmingsplan/Omgevingsplan: in welke mate draagt het initiatief bij aan doelen op het gebied van klimaat, landschap, energie, wonen, economie, mobiliteit, gezondheid etc.? Ook wordt getoetst op eerdere afspraken (zijn er bijvoorbeeld convenanten of intentieovereenkomsten afgesloten?), bestuurlijk draagvlak (is het initiatief onderdeel van het coalitieakkoord of de programmabegroting?) en zakelijke argumenten. Zo werken we als gemeente alleen aan initiatieven die de stad ook echt verder helpen. Het huidige toetsingskader helpt ook al om de inzet van de gemeente te kunnen prioriteren. De gemeente kan niet alles tegelijk faciliteren.

- Outcome indicator: ik voel mij veilig door een goede verlichting (indicator: veiligheidsgevoel)
- Impact indicator: als ik veilig ben, ben ik gelukkiger, durf ik vaker naar buiten te gaan en activiteiten te ondernemen en kan ik mij meer met mijn omgeving verbinden. Daar wordt de samenleving sterker van (indicator: sociale samenhang)

De Omgevingsvisie is aanleiding om het huidige toetsingskader aan te scherpen. Dat doen we op vijf manieren:

1. We gebruiken het 'model' om verschillende situaties te verbeelden: de huidige situatie, een toekomstsituatie zonder maatregelen en een situatie met maatregelen. Paragraaf 6.5 geeft daar een mooi voorbeeld van: voor de Omgevingsvisie is daar met het model de huidige situatie, de autonome ontwikkeling en het doelbereik van alle maatregelen gevisualiseerd.
2. We gebruiken de doelen en indicatoren uit hoofdstuk 6 om beoordelingen zoveel mogelijk te objectiveren. We gebruiken het liefst 'maatschappelijke indicatoren', die de effecten van maatregelen beschrijven en liever niet 'prestatie-indicatoren', die enkel input en output weergeven.
3. We voegen een extra kwalitatieve toets toe over de samenhang van de verschillende doelen: waar versterken zij elkaar en waar botsen ze mogelijk?
4. Na vaststelling van de gebiedsagenda's toetsen we op: 'past het initiatief in de gebiedsagenda?' Totdat de gebiedsagenda's er zijn, hantieren we de toetsvraag 'past het initiatief binnen de Omgevingsvisie'?
5. Na vaststelling van de Omgevingsvisie werken we het toetsingskader verder uit het wordt het onderdeel van een nieuwe brochure 'Initiatieven in Hilversum', waarin het proces en voorwaarden voor initiatiefnemers helder beschreven staan.

Het nut en de noodzaak van een toetsingskader voor het beoordelen van de kwaliteit van de participatie onderzoeken we verder in de startnotitie Participatiebeleid.

2.7 Monitoring

Het model is ook de basis voor de Omgevingsmonitor, die we na vaststelling van de Omgevingsvisie opstellen. De Omgevingsmonitor is een instrument voor gemeenteraad, college en samenleving die in beeld brengt:

- of we er in de komende jaren in slagen de doelen voor 2040 dichterbij te brengen. Dit is de laatste stap uit de beleidscyclus;
- of gedurende de looptijd van de Omgevingsvisie omstandigheden veranderen: (geo-)politiek, economisch en maatschappelijk.

Beide punten kunnen aanleiding zijn om bij te sturen of te schakelen en zijn een goede basis voor de stadsgesprekken uit paragraaf 7.1.

We bouwen de monitor binnen het ondersteunende deelprogramma 'Transitie naar Datagedreven Sturing (2022-2025)'. De doelen en de indicatoren om de ontwikkeling te volgen, zijn in de laatste paragrafen van hoofdstukken 5 en 6 voor ruimtelijke kwaliteit, Duurzaam, Meedoen en Actief op een rij gezet. De monitor verschijnt elke twee jaar. Hij is in eerste instantie kwantitatief van aard: maken we voldoende meters? Hoeveel woningen zijn er daadwerkelijk gebouwd? Hoe staat het met de werkloosheid en de cohesie in buurten? Daarnaast kijken we naar kwalitatieve aspecten: hoe tevreden bent u met het groen in uw buurt? Pakken we signalen uit de samenleving goed op? Gaan we de goede kant op?

We beginnen niet bij nul. Veel kwantitatieve data is al bijeengebracht op het dataportaal Open Hilversum en we hebben al een aantal 'sectorale' monitors ontwikkeld, zoals het dashboard sociaal domein, de woningbouwmonitor en de monitor economie. We benutten uiteraard ook de jaarlijkse Hilversum monitor (burgerpeiling). Nuttige bronnen zijn:

- Open Hilversum: <https://open-hilversum.hub.arcgis.com/>
- Atlas van de leefomgeving: <https://www.atlasleefomgeving.nl/>
- Dashboard klimaatbeleid: <https://dashboardklimaatbeleid.nl/>
- Klimaat-effectatlas: <https://www.klimaat-effectatlas.nl>
- Dashboard Waarstaatjegemeente: <https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard>

- Dashboard Incijfers: <https://hilversum.incijfers.nl/>
- Compendium voor de leefomgeving: <https://www.clo.nl/>
- Dashboard volksgezondheid: <https://www.vzinfo.nl/>
- Leefstijlmonitor: <https://www.rivm.nl/leefstijlmonitor>
- Info volksgezondheid: <https://www.staatvenz.nl/>
- CBS: www.cbs.nl
- Atlas voor gemeenten: <https://atlasresearch.nl/de-atlas-2023/>

De Omgevingsmonitor stelt hoge eisen aan de datakwaliteit. Dat vraagt organisatiebreed om voldoende aandacht, inzet en middelen om datakwaliteit te ontwikkelen en borgen. Het succes van een monitor hangt ook af van de mate waarin de monitor door de samenleving gezien wordt als een bruikbaar instrument. We willen komen tot een situatie waarin we gezamenlijk naar dezelfde realiteit kijken, onderbouwd met feiten. Het bestaande stadspanel Data kan hierbij een rol spelen.

Trends en prognoses, ontwikkelingen waar Hilversum komen uit de tweejaarlijkse trendstudie van Platform 31, die op Hilversums niveau vertaald wordt. Een eerste versie daarvan verscheen in 2022.

Verschillende monitors

Het onderscheid tussen de Omgevingsvisie en programma's betekent dat verschillende monitors nodig zijn. Onderstaande tabel geeft daar een indruk van. De Omgevingsmonitor legt de nadruk op 'doen we de goede dingen?'. De programmamonitor gaat vooral over 'doen we de dingen goed?'.

	Inhoud	Monitoring
Beleid	Omgevingsvisie	Monitor Omgevingsvisie
	Programma's	Monitor programma's
Uitvoering	Agenda's	-

Ten slotte is het denkbaar dat we ook voor gebiedsagenda's monitors maken. Omdat ze als addendum op de Omgevingsvisie worden vastgesteld, zal de monitor vergelijkbaar moeten zijn met die van de Omgevingsvisie. Data

en kaartmateriaal voor gebiedsagenda's geven inzicht in de staat van een gebied op een moment. Periodieke foto's van een gebied brengen ontwikkelingen in beeld.

2.8 Kostenverhaal

In deze Omgevingsvisie staan forse opgaven en transities. Het is onmogelijk om op voorhand te bepalen of deze 'betaalbaar' zijn. Veel investeren zijn immers 'privaat': inwoners die hun huis verduurzamen, corporaties die woningen vernieuwen en bouwen, onderwijsinstellingen die onderwijs aanbieden etc. Grote transities zoals de energietransitie zijn nauwelijks te ramen en sterk afhankelijk van regelgeving en financiering door andere overheden. Of van het werk-met-werk maken wanneer een ontwikkelaar gebieden of locaties (her)ontwikkelt. Uiteraard draagt de gemeente bij; via de programmabegroting, waarin de politiek keuzes maakt over de inzet van geld en capaciteit.

Omdat private initiatieven nodig zijn om de doelen voor 2040 te halen, kan de gemeente niet alleen beperkingen opleggen. Het is in het algemeen belang dat initiatieven die passen binnen de Omgevingsvisie gefaciliteerd worden, dat wil zeggen dat er mogelijkheden zijn om tot haalbare 'business cases' te komen. Het algemeen belang vereist ook dat de gemeente aan kostenverhaal doet. We willen *niet* dat ontwikkelende partijen winst maken op een gebiedsontwikkeling en de kosten van nadelige gevolgen afwentelen op de samenleving of de omgeving. We willen *wel* dat ze bijdragen aan voorzieningen of investeringen die nodig zijn voor de stad en waar de gebiedsontwikkeling van profiteert. Regulier kostenverhaal is onder de Omgevingswet een wettelijke plicht en publiekrechtelijk afdwingbaar. Aanvullend krijgen gemeenten krijgen de bevoegdheid (geen plicht) om een aanvullende financiële bijdrage publiekrechtelijk af te dwingen, op voorwaarde van onderbouwing in de Omgevingsvisie of Omgevingsprogramma's.

Mogelijkheden voor kostenverhaal

Er zijn twee mogelijkheden voor kostenverhaal: publiekrechtelijk en privaatrechtelijk. Zowel de wetgever als gemeenten hebben in de praktijk een

sterke voorkeur voor de privaatrechtelijke, vrijwillige route: via een anterieure overeenkomst voorafgaand aan een planologisch besluit het kostenverhaal regelen. Het publiekrechtelijk spoor is gebonden aan veel regels en door partijen vaak als onpraktisch ervaren. Beide mogelijkheden staan in de tabel.

Mogelijkheid	Middel	Onderbouwing
Financiële bijdrage ruimtelijke ontwikkeling voor instandhouding/verhoging ruimtelijke kwaliteit. Hier valt ook een vereveningsbijdrage onder, bijvoorbeeld voor sociale woningbouw.	Bij voorkeur vrijwillig via een anterieure overeenkomst (privaatrechtelijk, afspraken maken vóór vaststellen planologisch besluit). Als dat niet lukt, dan publiekrechtelijk afdwingbaar via kostenverhaalregels of een posterieure overeenkomst.	Nota kostenverhaal voor zowel het privaatrechtelijk als publiekrechtelijk spoor en verplichte onderbouwing in de Omgevingsvisie of een programma van de Omgevingsvisie.
Regulier kostenverhaal voor: - Gebiedseigen kosten (bijv. ambtelijke plankosten en aanpassingen openbare ruimte) - Bovenwijkse voorzieningen (voor meerdere gebieden, bijvoorbeeld infra, groen en water)		- Nota kostenverhaal voor zowel het privaatrechtelijk als het publiekrechtelijk spoor. - Kostensoortenlijst en p/t/p-criteria in het publiekrechtelijk spoor (profijt-toerekenbaarheid-proportionaliteit)

Sluitend systeem

In het Meerjarenperspectief Gebiedsontwikkeling (gemeenteraad 2021) is uitgesproken vaker initiatieven te willen afwikkelen via intentieovereenkomsten en anterieure overeenkomsten. Ook is aangekondigd dat Hilversum een nota kostenverhaal opstelt, die samen met de Omgevingsvisie, het Omgevingsplan en de nota grondbeleid een sluitend systeem vormt.

Nota kostenverhaal als programma onder de Omgevingsvisie

In Hilversum blijven we de anterieure overeenkomst als voorkeursoptie zien. Wel willen we als stok ‘achter de deur’ de mogelijkheid openhouden om kosten publiekrechtelijk af te dwingen én regelen dat ontwikkelaars financieel bijdragen aan bovenwijkse voorzieningen en aan de instandhouding of verhoging van de ruimtelijke kwaliteit. Inhoudelijk gezien komen onder de Om-

gevingswet meer kosten in beeld om te verhalen, zoals kosten voor klimaatadaptatie, energietransitie, nieuwe mobiliteitsconcepten en netwerkvoorzieningen en verbeteringen van het landschap, natuur, water of stikstofbalans.

Het publiekrechtelijk afdwingen van het kostenverhaal regelen we in ‘kostenverhaalregels’ in het Omgevingsplan of de Omgevingsvergunning voor buitenplanse omgevingsplanactiviteiten (BOPA’s). Daartoe stellen we eerst een nota kostenverhaal vast als (deel-)programma van de Omgevingsvisie: dit biedt de nodige juridische dekking (afdeling 13.7 Omgevingswet).

We kiezen er bewust niet voor om het kostenverhaal integraal in de Omgevingsvisie te verwerken. Het werken met een nota/programma kostenverhaal heeft als voordeel dat het kostenverhaal (onderbouwing, berekening en toepassing) periodiek geactualiseerd kan worden aan bijvoorbeeld marktontwikkelingen, zonder tegelijk de gehele Omgevingsvisie te moeten bijstellen. We kiezen er ook bewust niet voor om in de Omgevingsvisie een uitputtende lijst met alle ‘veranderlocaties’ voor het Omgevingsplan op te nemen. We nemen veranderlocaties (zoals woningbouwlocaties) die in de Omgevingsvisie zijn genoemd pas op in Omgevingsplan nadat de gemeente een anterieure overeenkomst heeft gesloten met de ontwikkelaars.

De planning is dat Hilversum de nota kostenverhaal in 2024 vaststelt, na vaststelling van de Omgevingsvisie. Omdat hier sprake is van een ‘vrijwillig’ programma, zijn er geen wettelijke eisen wat betreft de procedure. Omdat het kostenverhaal niet gaat over ruimtelijk beleid (maar het ondersteunen van de uitvoering ervan) voorzien wij geen formele inspraak. Wel zullen we vooraf overleg voeren met ontwikkelende partijen, zoals corporaties en projectontwikkelaars.

Consequenties voor de nota grondbeleid

De nota grondbeleid beschrijft hoe de gemeente omgaat met eigen grondposities en geeft aan of de gemeente een actieve of faciliterende rol inneemt. De nota grondbeleid van Hilversum gaat uit van situationeel grondbeleid en

dat past naar ons oordeel goed bij deze Omgevingsvisie. We zien op voorhand geen noodzaak de nota Grondbeleid aan te passen, maar willen wel onderzoeken of er aanscherpingen zijn die leiden tot meer ruimtelijke regie.

2.9 Voorkeursrecht gemeenten

Een Omgevingsvisie kan het vestigen van voorkeursrechten onderbouwen. Onder de Wet ruimtelijke ordening kon dat o.a. ook met Structuurvisies. Gelijktijdig met het vaststellen van de Omgevingsvisie Hilversum 2040 wordt de Structuurvisie Hilversum 2030 ingetrokken. We hebben onderzocht of het vaststellen van de Omgevingsvisie onder intrekking van de gebiedsdekkende Structuurvisie Hilversum 2030 consequenties heeft voor de onderbouwing en continuering van gevestigde voorkeursrechten.

De gemeenteraad heeft de afgelopen jaren voor drie gebieden voorkeursrecht gevestigd, namelijk voor:

1. De spoorzijde van de Koninginneweg (in het kader van de plannen voor het stationsgebied)
2. Arenapark
3. Entree Oost (Bruisend Hart)

Door vaststelling van bestemmingsplan 'Stationsgebied 2022' is het voorkeursrecht van de Koninginneweg reeds gecontinueerd. De vaststelling van de Omgevingsvisie heeft hiervoor geen gevolgen.

Met betrekking tot het gevestigde voorkeursrecht op diverse gronden van het Arenapark is de vaststelling van de Omgevingsvisie het eerste ruimtelijke besluit tot continuering van het voorkeursrecht. In de Omgevingsvisie is voldoende concreet aangegeven welke functies in de toekomst worden beoogd te verwezenlijken en waarvan voorzien wordt dat deze in het omgevingsplan toegedeeld zullen worden.

Voor de oostzijde van het spoor heeft de gemeenteraad op 9 juni 2022 de structuurvisie 'Bruisend Hart' vastgesteld. Deze structuurvisie vormt de grondslag voor het continueren van het voorkeursrecht. Nu de structuurvisie 'Bruisend Hart' een niet grondgebied-dekkende structuurvisie betreft, houden we deze in stand en kwalificeren we deze op grond van de Omgevingswet als een 'programma' als onderdeel van de voorliggende Omgevingsvisie. De inhoud van de structuurvisie 'Bruisend Hart' is en blijft daarmee bepalend voor de uitvoering en uitwerking van dit gebied. Verwezen wordt naar de structuurvisie 'Bruisend Hart' voor het in dit gebied gedetailleerde beleid⁶.

⁶ De structuurvisie Bruisend Hart is [hier](#) te vinden.